

Библиотека
ноета

БІБЛІОТЕКА ПОЕТА

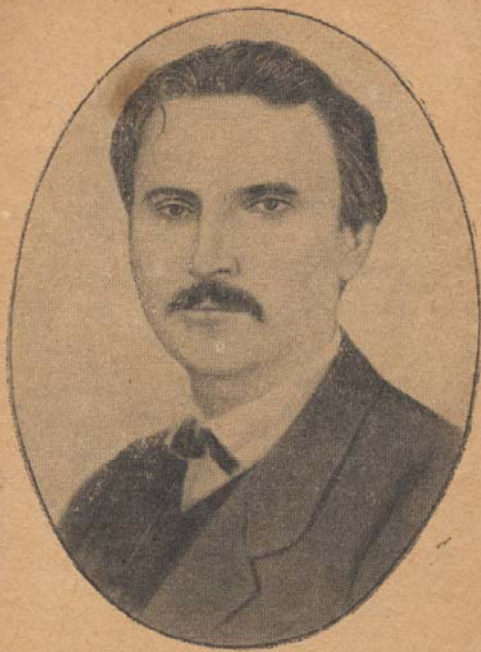


СТЕПАН
РУДАНСЬКИЙ

ВИБРАНІ ПОЕЗІЇ

*Упорядкування, вступна стаття і примітки
Л. БОЙКО*

„РАДЯНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК”
КИЇВ 1941



РОЗМАЙ

(Примушене кохання)

I

Був ранок. Сонечко зійшло,
Збудилось соннє село.
На коминах димочок в'ється,
Дівчина з відрами несеться,
Іде поволі до води.
І коло свої череди }
Вертається хлопці і сміються,
І за сухий сніданок б'ються...
Серед села тече ріка.
Над берегом коло горбка
Стоїть з цебринами керниця;
В керниці чистая водиця.
Над нею дівчина стоїть;
Її чогось не милий світ:
Головоньку сумну схилила
І праву руку притулила
До свого серденька. Вона
На личеньку чогось блідна,
І дума тяжка на лобі,
І в серці сумно, як у пробі.
Ізняла відра із плеча,

І на коромисло дівча
Оперлася, думу гадає,
І все за греблю поглядає.

II

Там білий домичок стоїть.
Наокруга густенький пліт
І на колах горшки новенькі,
І хата і будинки всенькі
Обшиті наново були.
Перед воротами росли
Дві липи гарних і широких,
А на току стіжків високих
Стирчало щось мало не п'ять.
Ще хазяї, здається, сплять:
Не ришає бігун частенько,
І дим із комина тоненько
По яснім небі не летів.
Та от бігун і закрипів,
І сонні двері відімкнулись...
Дівчини думи стрепенулись:
«То він іде! коханий мій!
То він іде, душа Гордій!...»
І за порогом показався,
Що Гордієм, знать, називався.
Він сонні очі протирав,
В руках збанок пустий держав
І до жерниці йшов помалу...

III

Що дівчину тоді займало?
Не знаю я! Вона стоїть,
І з неї то горохом піт
На личенько сумне валиться.
То так сама чогось міниться.
То стане біла, як стіна,
То синяя, як бузина,
То, як калина, зчервоніє,
То знов, як глина, побіліє...
Тим часом парубок прийшов,
Пустив на вітер кілька слів,
Покшився з неї, що Тетяна
В селі дівчинонька погана.
І глечиком води набрав,
І знов собі помандрував...
А дівчина сама зосталась,
Сльозами гіренько заллялась
І, як той пеня німий, стоїть.
І думає: «Нащо мні світ?
Нащо мні більш у ньому жити,
Коли не хочуть мя любити?»
І відчесила свій фартух,
І зав'язала очі вдруг,
І до жерниці головою!

IV

«То що, дівчино? Бог з тобою!»
Охриплий голос закричав.

Фартух з очей дівчини спав,
І край Тетяни вже стояла
Одна бабусенька старая...
«Чого ти топишся, дівча?
Скажи: яка тобі печаль?
Яка вчинилася причина?»
І розридалася дівчина:
«Бабуно! серденько моє!
Нащо мені життя моє?
Гордїй любити мя не хоче,
Сміється з мене і регоче».
«Пустее, донько! не журись!..
Полубить він тебе колись,
Та не минеш ти і весілля,
Лиш дай йому одного зілля!..
Ти знаєш, як цвіте розмай?
Возьми, розмаю накопай
І дай із'їсти або спити, —
І він зачне тебе любити!..»
Сказала так, — та і пішла
Дорогою поздовж села.
А дівчина пішла шукали,
Де б того зілля накопати.
І наконала у ліску,
Під білим каменем в піску,
І стала вечерниці чекати,
Щоб Гордія нагодувати.

От вітер буйний повіянув,
З дерев пов'яла листя здув
І зачинає сніг котити.
Стають дівчата говорити
За вечерниці, де будуть...
Аж слухають: Тетяна тут
Спершу до себе запрошав.
Село дивується, не знає,
Що в голову її впало!
Та дарма! як там не було,
Настали тільки вечерниці —
Дівчата, хлопці, /молодиці,
Всі до Тетяни побрели.
І от музики загули!..
І хлопці жваві танцюють,
Дівчат голублять і милують.
За час уже вогонь в печі
Та на черені калачі,
Як сонце яснеє, печуться,
Вареники із маслом труться.
От все готово. Шум затих.
Стіл застеляється у них,
І показала горілка,
І доренівка, і вишнівка,
І мед, і пиво та і квас,
Як часом водиться у нас.
От і вареники з'явилися.

Веселі хлопці похмелились,
За стіл сїдають і їдять
І все Тетяноньку хвалять.

VI.

У Гордія своя тарілка:
Вареників на нїї кілька
Сама Тетяна подала:
В варениках йому спекла
І той розмай, що накопала.
Багато влила вона сала,
Щоб заохотити до них.
І от Гордій все лиг, та лиг.
І тільки добре налигався —
Вже до Тетяни засміявся,
Заговорив на ухо щось,
Вже й по плечі Тетяну: лось!
Вже й обійняв, поцілувався.
І всякий тому дивувався...
«А що!» — подумала собі: —
Завдала хмелю я тобі?
Таким ти будеш аж до віка,
Буду я мати чоловіка».
Та от великий піст настав, —
Гордій щось сохнути почав.
Бідняка він! За неділь кілька
Зісох, зів'яв, як тая квітка!
Минула верба — і в четвер

На саму страсть Гордій умер.
Святки веселі настали.
Дівчата хлопців цілували
І віддавали крашанки.
Тетяна лиш між парубки,
Як тїнь смутненькая, шаталась
Та ні з котрим не цілувалась.
Її обходив, хто йно йшов.
Так перший день її пройшов!..
На другий день її не було.
На третій день село почуло,
Що вже Тетяна не живе,
Що і вона життя своє
На того гробі положила,
Которого сама згубила.

ЛІРИКА

*
*

Сиротина я безродний,
Десь загину в чужині.
І ніхто очей холодних
Не закриє там мені.
І не рідною рукою
Буду в землю я зарит.
І тепленькою сльозою
Ніхто гроба не зрсить.

ТИ НЕ МОЯ

Ти не моя, дівчино дорогая!
І не мені краса твоя:
Віщує думонька смутная.
Що ти, дівчино, не моя!
Ти не моя! За личко гарне
Справляє хтось колодія *...
Мої ж літа проходять марне,
Бо ти, дівчино, не моя!...
Ти не моя! І брови чорні
Милує інший, а не я.
І інший хтось тебе пригогне.
А ти, дівчино, не моя!...
Ти не моя! — Но що ж я маю?
Чим похвалюсь тобі і я?
Хіба лиш тим, що тя кохаю;
Но ти, дівчино, не моя!..
Ти не моя, голубко сива!..
Щаслива доленька твоя;
Моя же доля нещаслива,
Бо ти, дівчино, не моя!..

Колодій — гулянка, яку влаштовували, щоб відкупитись від колодки, що її жінки чіпляли нежонатому мужчійі в понеділок масниці.

**

*

Не дивуйтесь, добрі люди,
Добрі люди, ви, сусіди.
Що задумуюсь між вами,
Що журюся я завжди.

Літа мої — молодії...
Що ж по тому? що ж по тому.
Як без щастя, як без долі
Жити в світі молодому?

Моє щастя за горами,
Може, другим помагає.
Моя доля враз з Дунаєм
В синє море ушліває.

Життя моє! життя моє!
Ти — покошена нива.
Не зосталась, не пригнулась
Жадна квіточка щаслива.

Жар серденько пририває,
Душа рада в холодочок;
А де гляну - подивлюся —
Тільки камінь та пісочок.

І я сохну, засихаю,
Як в степу билина тая.
Поки мене не пригорне
Де могила сирова.

І пригорне могилюнька!..
Хто ж рідненький там заплаче?
Хіба ворон чорнокрилий,
Пролітаючи, закриче.

І пригорне могилюнька!..
Хто ж за мене спогідає?
Як подумаю за сее.
З жалю серце розпукає.

Не дивуйтесь же ви, люди.
Не дивуйтесь ви, сусіди,
Що задумуюсь між вами,
Що журюся я завжди!

**

Повій, вітре, на Україну,
Де покинув я дівчину,
Де покинув чорні очі..
Повій, вітре, з полуночі.

Між ярами там долина,
Там біленькая хатина;
В тій хатині голубонька,
Голубонька-дівчинонька...

Повій, вітре, до схід сонця.
До схід сонця, край віконця;
Край віконця постіль біла,
Постіль біла, дівча мила.

Повій, вітре, вишком - тишком
Над рум'яним, білим личком;
Над тм личком нахилися,
Чи спить мила — подивися.

Як спить мила, не збудилась. —
Згадай того, з ким любилась.
З ким любилась і кохалась
І кохати присягалась.

Як заб'ється їй серденько,
Як дівча зітхне тяженько,
Як заплачуть чорні очі,
Вертай, вітре, к полуночі!

А як мене позабула
І другого пригорнула,
То розвійся край долини,
Не вертайся з України...

Вітер віс, вітер віс,
Серце тужить, серце мліє,
Вітер віс, завіває,
З України не вертас.

МОГИЛА

В степах, де гриміла
Козацька сила,
Від світа, потопа
Лежала могила;

Лежала могила,
Як тая цариця,
Що і зашептала
На сон чарівниця...

І стан її пишній
Трава покривала,
І голову сонну
Калина вбирала;

І гілля калини
Плелося косами,
І китяхи красні
Спадали биндами.

Із лівого боку,
Словами ізрита,
Лежала край неї
Камінная плита.

Чи прошлого пам'ять,
Чи того, що буде, —
Що писано в ній,
Не відають люди.

Як військо, чорнобиль
Стояв на сторожі,
І пісні їй піли
Пташенята божі...

Скажіть мені, люди:
Кому з вас не мила,
Кому з вас не люба
Була та могила?

Зійдіться ж, люди!
Край могили станьте!
Стисніть своє серце —
На могилу гляньте!...

Могило, могило!
Ти пишна могила!
Де ділися чари?
Краса куди зплила?

Коса із биндами
Лежить край дороги,
Покошене військо
Доломлюють ноги.

Проїшли тяжкі плуги
Через твоє тіло!
І пишне тіло,
Як вуголь зчорніло..

Один тільки камінь
Край тебе біліє,
Но вже письмо друге
На ньому рябіє...

І поле зчорніло,
Коріння зсихає,
І бусел перістий
На сквибах ступає...
Споров плуг тяженький,
Задрипало рало.
І в рани насіння
Нерідне попало.
Запало насіння,
Коріння пускає,
І силу чужую
Без жалю спиває...

І в місяців кілька
Край тої могили
З чорнобилем разом
Коноплі вродили!..

Чорнобилу много!
Подивіться, люди!
Но бог святий знає,
Що то за рік буде!..

Де була калина,
Там нап'ята буда...
На верху могили
Чорнобилу пруда...

І димить чорнобиль,
Заким запалає...
І «вічну пам'ять»
Божий птах співає...

НАД КОЛИСКОЮ

Спи, дитя моє, ти життя моє!
Спи, дитя моє красне!
Поки сонечко не запалиться,
Поки місяць не згасне!..

А я бідная над колискою
Цілу ніч не дримаю,
Про життя твоє нещасливеє
Тобі пісно співаю.

Спи, дитя моє, ти життя моє!
Тільки щастя і долі!
Будеш цілий вік, як той чорний вік,
У ярмі і в неволі.

Тільки губонька залепечеться,
Слаба ніженька стане,
Слаба рученька перехреститься, —
Твоє горе настане.

Не підеш з дітьми, не побавишся
На м'якенькім пісочку,
Не прийдеш у сад, не положишся,
Не заснеш в холодочку...

Не з дітьми підеш, — панську череду
Поженеш ти на поле;
Не пісок м'який, — стерня гостра
Босі ноги наколе...

І від сонечка не сховаєшся
За відорану скибу:
Зав'ялить тебе в полі сонечко,
Як ту в'ялую рибу...

І не раз сльоза із очей спаде
На запалені груди, —
І сльозу твою тільки бог один
З неба видіти буде!

Станеш хлопцем ти, станеш
парубком

Тобі все одна доля:
Черета мине, найде панщина —
І все тая ж неволя.

І що божий день осавула йде:
Ти вставай до роботи!
Ти вставай, роби від неділеньки
До самої суботи...

І що божий день будеш досвіта
До роботи вставати;
Свою силюнку ні собі, ні мні,
А панам виробляти.

А там панові не вподобався,
Писарині якому, —
Ноги здибалють, руки слугають
І звезуть до прийому.

Станеш голий ти у «присутствії»
Як родила тя мати...
І зачнуть тебе пани з дохтором,
Мов коня, оглядати...

І забриють лоб — і до церкви враз,
Там присягу прикажуть;
У мундир вберуть, оружжя дадуть,
Світ навіки зав'яжуть.

Поженуть тебе в чужу сторону,
І зачнуть муштрувати,
І приказ дадуть — мову рідную
На чужую зламати...

І наломимся, і забудеш ти
Свою мову рідненьку,
Спом'янеш не раз не по-рідному
Свою рідную неньку...

А прийде війна — зложиш голову...
Де і хто поховає,
Не згадає мир, не спитається,
Хіба бог спам'ятає!..

Спи ж, дитя моє, ти життя моє!
Спи, дитя моє красне, і
Поки світ стоїть, поки з місяцем
Враз і сонце не згасне!..

СЕРЕНАДА

Світять зорі, заким в полі
Місяць не зійде;
І всі люди сном заснули,
Тільки дзвін гуде!..

Один я лише не дримаю,
Край вікна стою,
І тобі, дівча, співаю
Про тугу свою!..

Чи спиш, мила, чи дримаєш?
Любко, пробудись!
Пробудись — і в віконце
Виглянь, подивись!..

Най погляну на ті личка,
Що палахкотять,
На ті очі, очі чорні,
Що вогнем горять!..

Виглянь, мила, як дримаєш,
Най я подивлюсь,
Подивлюсь на білі груди,
К сердцю пригорнусь...

Пригорнуся, обів'юся,
Правду спом'яну...
І без туги і без жалю
Вічним сном засну.

**
*

Ой, чому ти не літаєш,
Орле сизокрилий?
Ой чому ти не гуляєш,
Хлопче чорнобривий?

Ой, рад би я політати —
Туман налягає;
Ой, рад би я погуляти —
Туга не пускає...

Нема щастя ні за мною,
Ні передо мною,
Тільки туга за тугою,
Журба за журбою!..

Ходжу, нуджу, літа трачу
І кінця не бачу;
Тільки й легше мому сердцю,
Коли я заплачу.

Ізсихають мої очі
І слеза не ллється,
Тільки туга коло серця,
Як гадюка в'ється.

В'ється вона коло серця,
Серце розриває,
Ударився б в сиру землю, —
Земля не приймає!

Ой, піду я поміж скали,
В море повалюся!
Як не в морі утоплюся,
В камінь розіб'юся!...
І злетяться чорні птахи,
Сядуть надо мною,
Заспівають «Вічну пам'ять»
Над мойов журбою.

ПІСНЯ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Гей, браття козаки, сідлайте на коні!
Черкніть для охоти вина!
До боку шаблюки, на руки повіддя,
На ноги сталльні стремена!
Не гнути нам шиї, козацької шиї
Під тяжким залізним ярмом,
Не нюхати диму пещасного яраю,
Що в'ється над нами кругом!
Чи не та в нас сила, що у бальків
була?

Не тая шаблюка у нас?
Чи в нас нема коней на степах
широких,
Чи вуголь на люльці погас?
Нехай наші коні на чистому полі
Тріпнуться і враз заіржать!
Нехай наші браття, молодці козаки,
На чистеє поле біжать!
Нехай знову брязне шаблюка
сталляна!

В козацьких залізних руках!
Нехай знову ляжуть ворогові кості
Могилами в наших степах!

А люлька-голубка нехай не згасає,
Палить вражі замки кругом!
Нехай ворог знає, повік пам'ятає —
Знущатися над козаком!...

ХЛОПЦІ-МОЛОДЦІ

Хлопці-молодці,
Пийте, гуляйте!
Жваві дівчата,
Хлопців кохайте!
Весна одна в рік —
Згадайте, люди!
І в нас другий раз
Весни не буде!...
Вино шумує,
І мед і пиво...
Склянками, хлопці!
Чарка надиво!...
Пийте за личка,
За чорні брови!
Нехай дівчата
Будуть здорові!
Музики грають,
Смичками мають;
Жваві дівчата
На вас моргають!...
Обійміть дівча,
Котра вам мила!
Танцюйте, хлопці,
Повн є сила!

Не знати, що рік
Дівчатам скаже...
Може не одна
Косу зав'яже...

Може, й з нас котрий
Піде між люди:
Зав'яже дівча,
Господар буде!...

Тоді не пора
Буде гуляти,
Не буде пора
Хлопців кохати...

Хлопці ж молодці,
Пийте, гуляйте!
Живаві дівчата,
Хлопців кохайте!

СТУДЕНТ

В славнім місті Петербурзі,
Недалеко від Неви,
Із болота виглядає
Хата бідної вдови.

Стара хата зо вдовою
Разом вік свій віджила,
Почорніла, похилилась
І в болото увійшла.

Увійшла по самі вікна...
В ганку сходи до сіней;
В сінях набік похилились
Двоє скривлених дверей...

І направо — старій бабі
Смерть підписує патент,
А наліво — без копійки
Б'ється з нуждою студент.

Зима люта. Вітер свище;
Сніг по вікнах брязкотить;
Мороз душу обіймає,
Мороз тіло камінить.

А у хаті на постелі
У сурдуті і плащу
Сидить студент медицини
Другий місяць без борщу.

І живіт — як гриб заповся,
Облізає голова...
І остатня догорає
Його свічка лійова.

І сидить він, поглядає
На похилену стіну:
Під стіною лежить череп, —
Нема й кришки тютюну.

І стіна крутом чорніє...
Тільки лазять павуки,
Тільки сумно виглядають
Із шкалубин прусаки.

КАЛИНО-МАЛИНО

Калино-малино,
Ряснее деревце!
Хто ж тебе пригорне,
Дівчинонько-сердце?

Тяженько здихнула,
Дівчинонька каже:
«Той мене пригорне,
Хто косу зав'яже!»

Голова хитнулась,
Коса розвинулась,
До білої шиї
Шовком пригорнулась...

Косо, пишна косо!
Хто тебе зав'яже?...
«Хто мене зав'яже, —
То віночок скаже».

Василечку милий,
Любий та коханий!
Зелен барвіночку —
Віночку рутяний!

Хто ж тебе, віночку,
Розплітати буде?
«Запитайте, люди,
Мої білі груди!...»

Місяця підповня
Пишні половини —
Груди, білі груди
Милої дівчини!

По кім ви здихнете
Сердечно з півночі?
«По кім ми здихнемо
Знають карі очі!...»

Чароньки дівочі —
Горять чорні очі,
Як в чистому небі
Зорі опівночі!...

Очі, ясні очі!
Зорі над зорями!
По кім ви залетесь
Першими сльозами?

«По кім ми заплачем —
Не питайте, люди:
Тому перша слізка,
Хто наш милий буде!

Спаде перша слізка,
Здихнуть білі груди;
По кім здихнуть груди
Того вінок буде...

Хто вінок розв'яже,
Той косу зав'яже,
Той дівча пригорне,
Щиру правду скаже».

ГОЛУБОНЬКО-ДІВЧИНОНЬКО

Голубонько-дівчинонью,
Зіронько моя!
Не питайся, моя мила,
Чого смутен я:
Живо, живо того смутку
Сама не минеш!..
Оттоді ти, моя мила,
Мене спом'янеш!..
Ой, дівчино моя мила,
Мій рожевий цвіт!
Ти весела, світом рада,
Тобі милий світ!..
Живо, живо світом знудиш,
Тяженько здихнеш:
Оттоді ти, моя мила,
Мене спом'янеш!..
Гудуль пчоли край віночка, —
Ти, як лист, дрижиш...
Ти їх гониш, не відгониш, —
І сама біжиш...
Живо, живо, під ті співи,
Як дитя, заснеш:
Оттоді ти, моя мила,
Мене спом'янеш!..

Ти затопиш очі в очі, —
Очі не схибнуть!
Тобі дивно, що чужій
Від твоїх мигнуть!..
Живо, живо, сама глинеш —
І сама мигнеш:
Оттоді ти, моя мила,
Мене спом'янеш!..
Ти спокійно обіймаєш
Своїх і чужих!
Як дитина ти, дівчино,
Ластинься до них...
Живо, живо від чужого
Руки відвинеш:
Оттоді ти, моя мила,
Мене спом'янеш!..
Зійде сонце — ти весела,
Других веселиш...
Прийде нічка, ти в постелі,
Як дитина, спиш!..
Живо, живо, цілі ночі
Оком не стигнеш:
Оттоді ти, моя мила,
Мене спом'янеш!..

„Козаче, голубче,
Соколику мій,
Ще хоч годину
Зо мною постій!
Нехай погляну,
Нехай поплачу,
Заким з дороги
Тебе побачу».

«Дівчино, рибчино,
Не плач, не ридай.
За мною, молодим,
Ручок не ламай.
Коли не згину,
Я не покину,
Я не покину
Любу дівчину».

«Козаче, голубче,
Щасливий бувай!
За мене в чужині
Ти не забувай».

«Де я не буду,
Я не забуду;
Не плач, дівчино:
Живо прибуду!»

«Ой, доню, Явдоню,
Зіллячко мое!
Чого ж так змарніло

Личенько твоє?»

«Ой, мати, мати!
Тяжко вмирати,
Ой, а ще важче
Милого ждати!
Давно я, давно я
В милого була,
Вже тая стежечка
Зіллям заросла.
Піду я, мати,
Зіллячка рвати,
Зіллячка рвати,
Милого ждати!..
Рвуть зілля дівчата.
Віночки плетуть,
А мої оченьки
Тільки сльози льють
Ой, зілля, зілля,
Чуже весілля,
А моя мука —
З милим розлука!..»

«Дівчино, рибчино,
Здорова була!
Чи вже ж ти, чи вже ж ти
Мене забула?»

«Я не забула,
Я не забуду,
Любила вірно,
Любити буду».

**
*

Не згадаю гадки,
Не змислю, я мислі!..

Як чорні хмари
Чорні думи звисли!

Порадь, мати, що діяти,
Ой, чи жити, чи вмирати?
Порадь, моя мати!

Розпукає серце,
Камениють груди...
Скажи, моя нене,
Що зо мною буде?

Кажуть люди: «в світі чари;
В світі люди, не татари.
Не будеш без пари!»

Ой, світе мій, світе!
Лушпина оріха!
Де твої розкоші,
Та де твоя втіха?

Нудно в тобі, як в неволі,
Тільки мука, тільки болі. —
Ні волі, ні долі!

І ви, мої люди,
Люди — не татари,

Чи хоч раз ви руку
Сироті подали?

Кому горе — горе й буде.
Другим жалю не прибуде...
Люди ж мої, люди!

Наоколо глянеш —
Та й каменем станеш,
А на себе глянеш —
Як билина в'янеш.

Лист за листом опадає,
Рік за роком упливає,
Назад не вертає!

Не згадаю гадки,
Не змислю я мислі,
Як чорні хмари,
Чорні думи звисли.

Порадь, мати, що діяти,
Ой, чи жити, чи вмирати?
Порадь, моя мати!

**

Ой, вийду я у садочок, —
В садочку калина,
Край калини шовком шиє
Любая дівчина.

Подивлюся на калину, —
Вона розпукає!
Подивлюся на дівчину, —
Вона обіймає.

Тая ж сама калинонька,
Та вже завинулась;
Тая ж сама дівчинонька,
Та вже відвернулась.

Завинулась калинонька,
Та й не розпукає,
Відвернулась дівчинонька,
Та й не поглядає.

Ой, вийду я у садочок,
Буду виглядати,
Чи не вийде моя мила
Рути підливати?

Вийшла мила, походила,
Рути не підлила,
Тільки верхи позривала,
На воду пустила!..

Тая ж рута зелена,
Та цвіту не має;
Та ж дівчина молода,
Та вже не кохає.
Стопав би я тебе, рудо,
Та з жалко не можу;
Забув би я тебе, мила, —
Забути не можу!

Ой, вийду я у садочок,
Стану край віконця:
Чи не вийде моя мила
Ще раз до схід сонця?
А милая, як не тая,
Спить собі, дрімає,
Та нового молодого
К серцю пригортає.
Тії ж очі, тії брови,
Та не той хлопчина;
Та ж голубка коло нього,
Та вже не дівчина.
Прострелив би я вас з лука,
Та з лука не палко;
Положив би вічно спати —
Та все чогось жалко!

ДО МОЇХ ДУМ

(Преслів'я)

Спив до дна я прикрий келих
За здоровля долі,
І з похмілля моє серце
Розривають болі.
Нащо ж, мила, мої думи.
Нащо твої чари,
Коли з ними враз по серцю
Бродять чорні хмари?
Правда, мило мені було,
Як ти обіймала
І опущене покрівля
З думки підіймала
І на розум накидала, —
Правда, мило було!..
Моє серце в цілім морі
Розкоші тонуло.
Я забув про все на світі.
На все не вважав ем.
Я й себе забув самого.
Мало пам'ятав ем.
Спам'ятався, — а ти счезла...
Розум холодів,

Лиш нещасна моя думка
Росте та повніє.
В яким смутку, в яким жалю
З нею я блукаю.
В яких болях на чужині
На світ породжаю.
Породжаю, оглядаю...
Мила моя, мила,
Чи ти мене, моя мила,
Не щиро любила?
Чи я тебе, моя мила,
Не любив, як треба?
Чи то мені така доля
Випала із неба?..
Чого ж дума така пишна?
Чого ж слово бідне?
Дитя моє недоспіле.
Дитя моє рідне!
Згубив би я тебе разом,
Як Час¹ свого сина.
Але може тебе прийме
Мати Україна!

¹ Час—тобто Хронос, старогрецький бог часу.

ПОЛЮБИ МЕНЕ

Лисий я, волосся спало,
Решта білая, як сніг.
Недалеко моя яма,
Та я в яму ще не ліг;
Що збіліло — замалюю.
Ще й нового накуплю:
Полюби мене, дівчино,
То - то я тебе люблю!

Не багато в мене мізку,
Та і пусто в голові.
Та я змалу оженився
На багатій удові;
І я собі узяв гроші.
А бог — милую мою:
Полюби мене, дівчино,
То - то срібла надаю!

Не ложив я свої шні
На правдиві ваги.
Погнув її не одному
Аж до самої ноги.
Зато тепер, як биндами,
Собі шию обів'єш!

Полюби мене, дівчино,
То то слави наживеш!

Скаменіло моє серце,
Хоч і м'якше не було,
Як дитина — не гадає.
Що добро і що то зло;
Але зато як часами
Кілька крапельок прийму...
Полюби мене, дівчино,
То-то щиро обійму!

ГЕЙ, БИКИ!

Та гей, бики! Чого ж ви стали?
Чи поле страшно заросло?
Чи лемеша іржа поїла?
Чи залушилось чересло?
Вперед, бики! бадилля зсохло,
Самі валяться будяки,
А чересло, леміш нові...
Чого ж ви стали? Гей, бики!

Та гей, бики! Ломіть бадилля,
Ломіть його, валіть на прах;
Нехай не буде того зілля
На наших батьківських полях!
А чересло моє ізліва,
Леміш із правої руки
Зігнуть і корінь того зілля, —
Чого ж ви стали? Гей, бики!

Та гей, бики! Зоремо поле,
Посієм яреє зерно,
А спаде дощик, незабаром
В землі пробудиться воно.
Пробудиться і на світ гляне,
І, як дівочії вінки,
Зазеленіють наші ниви, —
Чого ж ви стали? Гей, бики!

Та гей, бики! Зерно поспіє,
Обіллє золотом поля,
І потече ізнову медом
І молоком свята земля.
І все мине, що гірко було,
Настануть дивнії роки.
Чого ж ви стали, мої діти?
Пора настала! Гей, бики!

ДО ДУБА

Нехай гнеться лоза,
Куди вітер пігне,
Не обходить вона
Ні тебе, ні мене.
Може, й важко її,
Може, й спина божить,
Але буря її
З корінця не звалить:
На болоті росте,
І слабая сама —
Вона гнеться собі,
Бо в ній сили нема;
Вона гнеться собі,
І так від прожиге,
І без слави, в багні,
Як трава, зігниє.
Як трава, осока,
Зігниє у багні, —
І хіба лиш комар
Заспіває по ній...
Нехай гнеться лоза,
А ти, дубе, кріпись,
Ти рости, та рости.
Не хились, не кривись;

Ти глибоко углиб
Твердий корінь пусти,
Гілля вгору розкинь,
Ти рости, та рости!
І до пекла дістань,
І у пекло заглянь,
І до хмари дістань,
І на небо поглянь.
І весь світ обдивись,
І усе розпізнай;
І що доброго є,
Ти у себе вшивай.
І у силі, в добрі,
Як скала, затвердій,
І як бог світовий
На сторожі ти стій;
І пташки світові
Защобечуть тобі,
І співак відлічно,
Заспіває тобі..
А як буря лиха
Тебе з місця зіб'є,
Або хмара-гора
Тебе громом уб'є, —

Світ почує ту смерть,
І повітря здрижиться,
І ліси загудуть,
І земля задвигнеться;

І пташки пролетять,
Спогадають тебе,
І співак перейде,
Не забуде тебе!

**
*

Голе, голе моє поле!
Де ж ви, ясні квітоньки?
Позгасали, поспадали,
Як на небі зіроньки.
І стебло пересхло,
Як билина, полягло.

Діти, діти, мої квіти!
Як погляну я на вас,
Серце мліє, каменіє,
Що цвіли ви тільки раз.
Раз росли, раз цвіли,
І без долі опали.

Не для ділка свого пчілка
Вас ізсала, як дитя, —
То жарою, як марою,
Перервало вам життя.
І роси ні сльози
Не спадало для краси.

І дівчина, як калина,
Вас не рвала на косу, —
Вас зірвали, розірвали
Вітри буйні без часу!

І без літ на весь світ
Розпустили в'ялий цвіт.
Доле, доле, моя доле!
Верни ж мої квітоньки,
Верни діти, мої квіти, —
Верни ж мої зіроньки!
Але ба — не сівба!
Не мине моя журба.

**
*

Звела мене не біда,
Звела мене,
Моя мене,
Звела мене не біда,
А дівчина молода.
А дівчина,
Як калина,
А дівчина молода.

Брівоньками зв'ялила,
Брівоньками,
Хмароньками,
Брівоньками зв'ялила,
Оченьками спалила.
Оченьками,
Зіроньками,
Оченьками спалила.

Губоньками зраїла,
Губоньками,
Сливоньками,
Губоньками зраїла,
Личеньками строїла.

Личеньками,
Чароньками,
Личеньками строїла.

Ой, дівчино, не в'яли,
Ой, дівчино,
Ти, рибчино,
Ой, дівчино, не в'яли,
Мого серця не пали!
Мого серця,
Край реберця,
Мого серця не пали!

Коли любиш — не жартуй!
Коли любиш
Та не губиш,
Коли любиш — не жартуй!
Як не любиш — розчаруй!
Як не любиш,
Тільки губиш,
Як не любиш — розчаруй!

**
*

Згадай мене, мила,
Ранньою весною,
Як зав'яне квітка
В тебе під ногою
І засохне до весни —
Тоді мене, мила, спом'яни!
Згадай мене, мила,
Як пташка заб'ється,
В металеву клітку,
Сама розіб'ється
І загине без вини —
Тоді мене, мила, спом'яни!
Згадай мене, мила,
В тяжку пригоду,
Як твоя обручка
Звалиться на воду
І не вийде з глибини —
Тоді мене, мила, спом'яни!

НАУКА

Дочекався я
Свого святонька,
Виряджала в світ
Мене матінка.
Виряджала в світ
Мати рідная
І промовила
Мені, бідная:

«Нехай, сину мій,
Ми працюємо,
Нехай цілий вік
Ми горюємо;
Нехай сохну я,
Тато горбиться,
Ти на світ поглинь,
Що там робитьсся.
Та не всі ж, як ми,
В землі риються, —
Може, є такі,
Що і мнються;
Та не всі ж, як ми,
Димом журяться, —
Може, є такі,

Що й не журяться
Коли найдеш їх,
Милій синочку,
Ти склони себе,
Як билиночку,
Ти склони себе,
Як билиночку,
Простели себе,
Як рідниночку.
Спина з похилу
Не іскорчиться,
Чоло з пороху
Не ізморщиться.
Спина з похилу
Не іскривиться, —
Зато ступить пан
Та й подивиться;
Зато ступить пан
На покірного
І прийме тебе,
Як добірного.
І в годиночку —
На драбиночку.
І підеш тоді,
Милій синочку,
І з панами сам
Порівняєшся,
В сріблі - золоті
Закупаєшся;

В сріблі - золоті
Закупаєшся,
З полем батьківським
Розпрощаєшся!»

Але сталося
Друге святонько:
Виряджав у світ
Мене батенько,
Виряджав мене,
Путь показував,
Говорив мені
І приказував:

«Видиш, сину мій,
Як працюємо,
Видиш, сину мій,
Як горюємо?
Кожний на світі
На те родиться...
Не дивись на світ,
Що там робиться!
Ти на пчіл поглянь:
Є робучії,
Але й трутні є
Неминучі.
Так і на світі:
Одні риються,
Другі потом їх

Тільки мнються.
Будь ти проклятий.
Милій синочку,
Як пігнеш таким
Свою спиночку;
Як пігнеш таким
Свою спиночку.
Як простелилися
На рядничочку,
І чоло тобі
Нехай зморщиться,
І хребет тобі
Нехай скорчиться!
Ти тікай від них,
Як від гадини,
Ти не жди від них
Перекладини;
Ти не жди від них
Перекладини,
Ти у світ іди
На оглядини.
Ти у світ іди.
Милій синочку,
Ти усе спізнай —
І билиночку.
Тоді з світом ти
Порівняєшся,
В добрі-розумі

Закупаєшся;
В добрі - розумі
Закупаєшся,
З полем батьковим
Привітаєшся!»

П'ЯНИЦЯ

Не кидай мене,
Моя чарочко!
Не жени мене,
Ти, шинкарочко!
Не жени мене,
Дай ушитися,
В тебе, бридкую,
Улюбитися!

Не без жінки я,
Не без хати я,
Все у мене є,
Розпроклята!
Хліба досита,
Пара волівів,
Синів четверо,
Як соволиків.

Моя хатонька —
Срібна чашечка,
Моя жіночка —
Мила пгашечка;
Та тяжкі мої
Болі більні,

Бо не маю я
Воли вільної.
Запряжу воли. —
Потом миюся.
Розпряжу воли. —
Набік хилюся;
Повалюсь на бік.
Не здрімаюся,
Знов на панцину
Підіймаюся!..

Відроблю чуже,
«Жінко - душечко!
Приголуб мене,
Щебетушечко!»
А вона у плач.
Розголоситься.
На своє жене.
Бо й то проситься!

І змордуєшся,
Закропляєшся;
А вона у плач:
«Запиваєшся!»
Ой, я п'ю тепер,
Моя любая,
Не кидай мене,
Чарко грубая!
Не кидай мене.

Моя чарочко.
Не жени мене.
Ти, шинкарочко!
Не жени мене,
Дай упитися,
В тебе, бридкую,
Улюбитися!

МОЯ СМЕРТЬ

Прийшла смерть моя,
Легке точиться...
Ти мори, маро,
Коли хочеться.
Я віддам землі
Всі кісточки мої,
А на світ пуцу
Лиш щілки мої!
Не умруть вони:
Кожна щілочка
Полетить жива,
Як та щілочка;
Полетить жива
І покотиться,
В сотні, тисячі
Переплодиться.
І я знов живий
Світ оглядую,
Смерті першої
Не пригадую.

Прийде друга смерть —
Світ зчорніється,
Земля вся в снігу

Забіліється.
І весь світ мара
Зморить голодом
І щілки мої
Зціпить холодом.

Але холод той
Не уб'є життя.
Перейдуть віки,
Ожне дитя.
Перейдуть віки,
Світ завалиться,
Вогнем-стовогнем
Весь розпалиться.
І сніги тоді
Пасом кинуться,
І щілки мої
Знов прокинуться.
І щілки мої
Знов прокинуться,
Найдуть землю знов,
Знову кинуться.
Найдуть землю знов,
Знову кинуться,
В сотні душ живих
Перекинуться.
І піде життя
Знов драбиною,

І я вигляну
Знов дитиною.

А ти ждеш, маро!
Легке точиться,
Ти не жди: мори,
Коли хочеться.
Місяць, рік піждеш —
Що уводити?
Трудно думи всі
Разом сплодити.
Трудно думи всі
Разом сплодити.
Чого ж ждеш, маро?
Що уводити?

ГУМОРЕСКИ - СПІВОМОВКИ

ГУМЕННИЙ

Їздив дітич за границю;
Назад повертає —
Та й до свого гуменного
Листи посилає.

Щоб гуменний на границю
Прибув і дав знати.
Що діється в нього вдома
Та і коло хати.

Прибуває і гуменний.
«А що там, Іване?»
А гуменний йому каже:
«Та все гаразд, пане!

Тільки ножик, що пан дали
Таляра за нього,
Ізломився, сказати правду,
Ні з того, ні з сього».

«Ну, зламався, то зламався,
Що то й споминати!»,
Певне, хлопці мали гратись
Та й його зламати».

«Таки правда, ясний пане:
Хлопці ізламали,
Лиш не грались, а сивого
Коня бідували».

«А з чого ж то сивий згинув?»

«Пані хорували;

За лікарством як погнали,

Та й і підірвали!»

«То і пані хорувала?

Ах, боже мій, боже!

Що ж, здорова моя пані?..

Говори, небоже!..»

«Помоліться, пане, богу:

День лиш хорували,

А на другий від пожару

Богу й душу дали.»

«Від пожару? Що таке?»

«Просте, пане, діло:

Як зайнявся тік у пана,

То все погоріло.»

«Пані вмерла!.. все згоріло!

Будь здоров, Іване!»

«А ще пашна ваші вдома —

Поверніться, пане!»

«Що ж там, голубе Іване?

Як там бідна дочка?»

«А нічого!.. уповила

Хлюпця, як личочка!..»

Спом'янув тут бідний дідич

Чорта і чортицю,

Плюнув з лиха, сіз на бричку:

«Рушай за границю!»

ЗАСІДАТЕЛЬ

Гнався постом засідатель

На чинсь бїду;

Серед ставу заломився

На тонкім льоду.

Б'ються соцькі і розсильні,

Б'ються рибаки;

Водять шнури край пролому,

Ості і гаки..

Але йде єврей убогий,

Пейсами потряс:

«Гирсте, гирсте, — став питати,

Що таке у вас?..»

«Засідатель утопився,

Господи прости!..

Ходи, дядьку, хоч поможеш

Шнура завести.»

«Гирсте?.. нащо то шукати

Людської бїди?

Лиш карбованця наставте —

Вийде сам з води!»

ДОБРЕ ТОРГУВАЛОСЬ

Чи в Києві, чи в Полтаві,
Чи в самій столиці,
Ходив чумака з мазницею
Помежи крамниці.

І в крамницях, куди глянеш —
Сріблом-злотом сая, —
А йому то і байдуже:
Він дьогтю питає!

Регоять купці дурнії,
А він тільки сплюне,
Та й до другої крамниці.
Багатшої, суне.

В найбагатшій крамниці
Два купці сиділо,
І туди чумака заходить
З мазницею сміло:

«Добрідень вам, добрі люди!»
Та й зачав питати.
Чи нема у них принаймні
Дьогтю де продати.

«Нету! нету!» — купці кажуть
Та й, шельми, сміються:
«Здесь не дьоготь, только дурні
Адні продаються!»

А чумака їм: «То нівроку ж
Добре торгувалось,
Щойно два вас таких гарних
На продаж осталось».

ПО ЧОМУ ДУРНІ?

„Де ти був-єсь, пробував-єсь?
Розкажи, Іване!»
«Та де вже я не бував-єм!
Всюди був-єм, пане!

Був в Адесі і Бендерах,
В Ровнах і Полтаві,
Ходив в Київ разів кілька,
Бував і в Варшаві».

«А по чому ж там, Іване,
Дурні продаються?»
«Та то, пане, як до дурня:
Які попадуться!

Дурень пан — заплатять більше,
Бо честь такі знають,
А як мужик, то звичайне:
Без ціни спускають...»

ЗАПОРОЖЦІ У КОРОЛЯ

Прийшли запорожці,
Короля вітають,
Король просить їх сідати,
Козаки сідають...

Сидять собі. В них жупани
Все кармазинові,
І самі такі храбрешні,
Вуса прездорові!..

Задивились на ті вуса
Ляхи препогані.
«Що б їм, кажуть, дати їсти,
Даймо їм сметани!..»

Поставили їм сметани,
Їсти припрошають,
Але наші запорожці
Разом відмовляють:

«Славная у вас сметана!..
Тільки почекайте,
А перше нам, запорожцям,
Щільник меду дайте!»

Дали меду запорожцям..
Вони, як поїли,
Так ті вуса прездорові
Вгору й завертіли.

Та й говорять королеві:
«Кажі, ясний пане,
Нехай тепер запорожцям
Подають сметани».

ПАН І ІВАН В ДОРОЗІ

Ізійшлися пан з Іваном,
По світі мандрують,
Разом їдять, розмовляють,
Разом і ночують.

На кожному через плечі
Висить до торбині;
Лиш пан таки у чемерці.
Іван — у свитині.

Ідуть вони дорогою,
Стали ночувати.
Аж пан собі задумує,
Хлопа ошукати...

Та й говорить до Івана:
«Знаєш що, Іване?
Годилося б, попоїсти!..»
«Та що ж? Їжмо, пане!..»

«Але знаєш що, Іване?
Починаймо з твоєї!
Як твоя буде порожня,
То тоді до моєї!»

«Добре, пане!» — Іван каже
Зняв свою торбину,
На травичці зелененькій
Простелив свитину.

Поноїли таки добре;
Комара здушили...
Рано встали, до снідання
Торбинну кінчили.

Прийшов вечір. Знов у полі
Стали ночувати.
Вже панові свою торбу
Треба починати...

Але пан собі ні слова,
На землі лягає,
Кладає торбу під голову,
Хлопа замовляє...

«Що би ти робив, Іване, —
Пан зачав питати:
Якби тобі довелось
Таке поле мати?..»

«А що ж, пане, я орав би,
Хлібом засівав би,
Та ходив би до Адесу,
Сіль і гроші мав би...».

«А що я — не так зробив би.
Пан почав казати:
Я казав би на цім полі
Місто збудувати...»

Там би в мене стояв палац,
Там підряд крамниці,
Там перекупки з булками,
А тут дві різниці...

Оттоді (приходь, Іване,
В мене балювати!..)»
«Ет, спасибі, — Іван каже, —
Лучче будем спати!..»

Незабаром коло пана
Став Іван сопіти...
Незабаром коло нього
Став і пан хропіти...

Тількишо пан заснув добре,
Іван підійнявся,
Та до панської торбини
І сам присотався...

То і курку, і печеню,
І кавалок кишки,
Все, що було у торбині,
Стеребив до кришки.

Пробудився пан раненько:
Пропаща година!
Хоче їсти сіромаха,
Та пуста торбина...

Розбуджає він Івана,
Та його й питає.
А Іван стиснув плечима,
Та й відповідає:

«А що ж, пане, та ж ви вчор
Місто будували:
Тут стояло дві різниці,
Там судки стояли,

А по місті, звісне діло,
Собаки ходили...
То вони ж то вашу торбу
Певне стеревили!»

Посвистав пан по торбині,
Нічого діяти!..
«Вставай, каже, вже, Іване!
Ідемо мандрувати».

Пішли вони, ідуть стеном,
Тяженько зморились...
Аж напилу перед вечір
До села прибились.

Ідуть вони в коловорот,
Аж блукає гуска..
Іван гуску — та в торбину:
Є вже і закуска...

Повернули в пусту хату,
Гуску спорядили...
Спорядили, як годиться,
У піч посадили..

Але пан гадає знову —
Хлопа ошукати,
Та й говорить: «Що ж, Іване!
Ми лягаймо спати!»

Та кому із нас присниться
Кращая закуска,
То вже ціла тому завтра
Достанеться гуска...»

«Та як спати, то і спати,
Нічого діяти!»
Постелив Іван свитину,
Та й лягає спати...

Серед ночі захропив пан;
Іван пробудився,
Із'їв собі цілу гуску,
Та й знов положився.

Рано будить пан Івана
Та й давай казати:
Як то бог його до себе
Просив балювати,

Та які там потрави
Йому подавали,
Та як його всі святії
Істи припрошали...

«Ані слова! — Іван каже: —
Ваша правда, пане!
Я сам бачив, як ви їли
Якісь марципани...

Та дивлюсь, що не голодні,
Маєте закуску,
Та й сів собі коло печі
Та й стеревив гуску!..»

«Чи то ж правда? — пан питає, —
Всю із'їв, Іване?»
«Та аби я так здоров був,
Як всю із'їв, пане!»

Димом здимів пан голодний,
А Іван озвався:
«Хтїв когось пан ошукати,
Та й сам ошукаєся!»

ПІП НА ПУЩІ

Начитався піп удовий,
Як святії жили,
Як то вони по пустинях
Господа молили...
Та й задумав і сам грішний
З світом попрощатись,
Зайти собі межі пущі,
Та й собі спасатись.

І зібрав усю промаду,
З нею розпростився;
Взяв з собою молитовник,
В пущу віддалився.
Але де йому до пущі!
Привик до ковбаски,
До чарочки горілочки,
До борщу, до кашки...

Привик собі, як часами,
То й дечого вжити...
То де йому серед пущі
Корінцями жити!

Пробув в пущі одні сутки;
Ба щось не прядеться...
Пробув другі піп удовий —
Ба, вже й нитка рветься...

Взяв добродій молитовник,
Назад повертає.
«А що ж то ви не на пуці?»
Громада питає.

«Не питайте, добрі люди!»
Став шп говорити:
«Не з такими животами
Серед пуці жити!...»

ШП З КРОПИЛОМ

На ордані, як звичайно
У людей буває,
Ходить батюшка з кропилом,
Хати окропляє.

Ходить батюшка з кропилом,
Чого ж тут боятись?
Але одна молодниця
Аж пищить сховатись...

Ставить діти на припичку,
Каже їм сказати,
«Що матері нема вдома,
На ярмарку мати.

Сама лізе під постелю
Лежить, упріває..
Далі чує — отець входить,
«В Ордані!» співає.

Отець входить, всюди кропить,
Образи й пороги,
Вікна, стелю і постелю..
Та й наглянув ноги.

І нічого.. дає дітям
Хреста цілувати,
Та й питає, мов не знає:
«А де ваша мати?»

«Пішла мати на ярмарок,
Нема вдома мамі!» —
Закричали малі діти
Різно голосами.

«То скажіть же своїй мамі, —
И показав рукою. —
Нехай бере на ярмарок
І ноги з собою!»

ЧИ ДАЛЕКО ДО КИЄВА?

Питаються якось хлопча
Подорожні люди:
«Чи багато верстов, сину,
До Києва буде?»

«Та так, люди: того року
Було вісімнадцять,
А тепер, — говорить хлопець, —
Лічимо сімнадцять...»

«Що ж то, сину, за пригода
Така прилучилась?»
«Та пригода, не пригода:
Верства повалилась!»

ТРЕБА ВСЮДИ ПРИЯТЕЛЯ
(Баба в церкві)

Прийшла в церкву стара баба
Свічок накупила;
Де була яка ікона,
Де були поліпила.

Ще пара останеся,
Де їх приліпити?..
«Ага! каже, пошукаю
Святого Микити!»

Найшла баба і Микиту —
Святий чорта ціпить!..
Баба одну йому ставить,
Другу чорту ліпить...

Видять люди й розважають,
Щоб там не ліпила:
«Що ти, бабо, кажуть, робиш?
Та ж то вража сила!..»

Але баба обернулася:
«Не судіте, люди!
Ніхто того не відає,
Де по смерті буде...
Чи у небі, чи у пеклі
Скажуть вікувати;
Треба всюди, добрі люди,
Приятеля мати.

ЕГЕ, ГАЙ

Иде видющий і сліпий,
Та й каже видющий;
«Ото, брате, синій гай!
Ото ліс дрімучий!»

«Еге! еге! — каже той: —
Як ти собі важиш!»
«А ти ж, брате, бачиш що?»
«Та ж ти, брате, кажеш!»

АБИ ДУША ЧИСТА

Два злодії в опівночі
Костьол обирадають;
Обшарили всі скарбони,
Святих обдирають.

І забрали, які були,
Свічки з ліхтарями.
Далі один на олтарик
Пнеться з постолами.

«Та що ж бо ти, брате, робиш?
Став один казати:
Як то можна святе місце
Постолом валяти?!»

«Мовчи, брате, — другий каже: —
Ми тут перед богом;
Аби душа чиста була,
Постоли — нічого!»

СВИНЯ — СВИНЕЮ

Несе мужик у ночовках
Додому свячене:
Яйця, паску і ковбаси
И порося печене.

І порося — як підсвинок,
Та ще й з хроном в роті...
Несе бідний, та й спитнувся
У самім болоті.

І схибнулись нові ночви,
Затряслось свячене,
І в болото покотилось
Порося печене.

Глянув мужик на болото,
Посвістив до лиха,
Відвернувся, на бік плюнув
Та й промовив стиха:

«Та свиня таки свинею!
Правду кажуть люди:
Святи її, хрести її, —
Все свинею буде!»

НЕ МОЇ НОГИ

Серед лісу, серед гаю,
У неділений обід
Заснув мужик у чоботях,
Прокинувся без чобіт.

Прокинувся, протер очі,
Разів кілька позіхнув,
Разів кілька босі ноги
З подивленням повернув.

«Не мої це, каже, ноги:
Присягаю на чім світ,
Бо мої в чоботях були,
А ці — босі, без чобіт».

НАБОЖНИЙ КСЬОНДЗ

Віхав біскуп у село,
Мазура здибає:
«A czy w domu teraz ksiądz?»¹
Ласкаво питає.

— «Ні, не вдома, — каже той,
Пішов на хрестини.
Ксьондз сусіда якомсь мав
Недавно родини...»

«Ksiądz ma dzieci i tem chrzci?»²
«А що ж тутай злого?
Той у цього охрестив,
Цей тепер у того!»

Учув біскуп та й здихнув:
Dzieci bez małżeństwa!
Sługa boski trawi czas!
Lud bez nabożeństwa!..

«A czy często mszę on ma?»³
«О, завжди, пане!

Хоч так часом підп'є,
Що й рівно не стане,
І руками, бідний все
Олтарик хапає,
А все таки цілу мшу
Добре відправляє».

¹ А чи вдома зараз ксьондз?

² Ксьондз має діти і той хрестить?

³ Позашлюбні діти! Божий слуга марнує час!..
Народ без служби. А чи часто він править мшу.

ПІП І КСЬОНДЗ

Ксьондз сміється: «Паки! паки!
Дай, попе, табаки!»
А піп каже: „Jursum corda!
На, теляча морда!»

МАЗУР НА СПОВІДІ

Сповідав ксьондз молодий
Мазура старого.
«Що, — питає, — чуєш ти
За собою злого?»
«А нічого!.. Бо і що ж
Злого чути маю?
Чи в костьолі коли був?
Чи корчму минаю?
Слава богу, господь дрив:
Злого не бувало...».
«Ах ти, грішнику такий!
Чи ж того ще мало?!
А що більше? Може й звів
Чужую дитину?»
«Хотів тільки — та куди!
Не твоїх літ, сину!..»
Підірвався бідний ксьондз,
Та хвать за чуприну!
Та так раптом замахнув
Аж на середину!
А той чуба загорнув:
«Правда, — каже, — люди:
Хто лиш з блазнями зайде,
Той сам блазнем буде!»

МАЗУР У БОЛОТІ

Застряг мазур у болоті,
 Веза піднихає,
 Та й до помочі Дороту
 Святу упрошає:
 «Свята панно! свята панно!
 Святая Дорото!
 Будь ласкава надо мною,
 Вирятуй з болота!»
 А тут коні — ані з місця!
 Нічого робити:
 Давай мазур Antoniego¹
 На поміч просити.
 Та як крикнув на всю губу:
 Święty² мій Антоній!
 Вирятуй мені з болота,
 Хоч сивії коні!»
 І від крику коні раптом
 Рушили з болота.
 А він каже: «От що хлопець!
 Не то, що Дорота!»

¹ Антонія.
² Святий.

ЛИСТ

Один дідич мав у школах
 Кохану дитину,
 Ото раз до неї й пише:
 «Милий ти мій сину!
 Як ти здоров — слава богу,
 А як добре вчишся,
 То не візьме тебе дідько,
 Про те не журися.
 Моя жінка, твоя мати,
 Без відома мого
 Посилає на горіхи
 Тобі золотого.
 А я тобі посилаю
 Старі погавиці,
 Зроби собі жупанину,
 З рештків — рукавиці.
 Та учися, милий сину,
 Та читай багато,
 Бо ти дурнем зостанешся,
 А я твоїм татом!»

ЖАЛІВНИЙ ДЯК

А що тільки в церкві дяк
«Іже» заспіває,
Бідна баба у кутку
Мало не вміває.

Аж завважив тес дяк,
До неї забрався:
«Чого плачете ви так?»
Стару запитався.
«Як не плакати мені, —
Стара баба каже, —
Коли мене голос ваш
Аж за серце вяже!

Так колись моя коза
На льоду вричала,
Як там її звірина
Бідну розривала».

ПРИВІТАННЯ

Наварив багач, напик:
Батюшки чекає.
Батюшка лиш на поріг --
От він і вітає:

«На тепленьке, в добрий час!
Тількищо зробили...
То де ж то ви так були,
Батюшечко милий?

А тут тільки гавкне пес,
Свиня зарохоче, —
Так і думалось усі,
Що то ви, пан-отче!...

Спасибі ж вам, що прийшли!
Пийте гриту з перцем...
Ріжте собі печінки...
Крайте собі серце...

ВИ, ПАН-ОТЧЕ

(Хто святий?)

Питається архирей
Попа молодого:
«Який, каже, тебе чорт
Висвятив дурного?»

А той йому неборак
Подивився в очі:
«Та святили, каже, ви,
Пресвятий пан-отче!»

ТАМ ЇІ КІНЕЦЬ

Архирей один подольський
Такий звичай мав,
Як без грошей була просьба,
То і не приймав.

Аж дяк якось коротенько
Просить слухаря,
І на білу середину
Кладе хабаря.

Архирей і не гадає,
Що там далі є,
Пробіг жваво його просьбу,
Та й назад дає.

Той і просить: «Прочитайте!»
«Та я прочитав!»
«Та іще раз прочитайте!»
«Ще раз прочитав».

«Моя просьба на тім боці,
Там її кінець»
Аж тоді затримав просьбу
Святий пан-отець.

МАЛО НЕ РИГАЮ

Питається архирей
Батьюшку старого:
«Чув я, — каже, — що ти п'єш
Багато хмільного».

«Ні, не вірте, — каже той:
Хіба тільки воду.
А хмільного — свідок бог —
Не кушаю зроду».

«Не кушаєш? — каже той:
Зроду не вживаєш?
Як же ж, — каже, — ти вино
З чаші випиваєш?»

«Не питайте! — каже піп:
Пити — випиваю,
Але сам я — свідок бог —
Мало не ригаю!»

ГОРОХ

Розкипається горох.
Наймит — що діяти? —
Іде в церкву до пона
Обідати звати.

Розштовхує мужиків
І сажею маже.

Під якраз стоїть з хрестом.

А той йому каже:
«Та ідіть бо на обід!
Годі з вас молитися:
На коров'ячній лайняк,
Горох розкишиться!».

«Тю на тебе! — каже піп.

Чи ветиду не маєш?

В такім місці ти святім
Лайняк поминаєш!»

Далі хрестом замахнув:
«Геть від мене! — каже:
Як я тебе лайнявну,
Розлізешся, враже!» .

БОЖІ ПТИЦІ

Говорив раз піп казання
Із письма святого:
«Чого, гришнику, так лишнеш, —
Каже, — до земного?»

Подивись на божу птицю,
Як вона літає:
Ні оре, ні жне, ні сіє,
Ані пожинає».

А староста напереді
Тільки засміявся,
Та до ключника старого
Стихача озвався:

«То якого ж, каже, чорта
Тая птиця й має?
Скаче тільки по дорозі,
Лайнячків шукає».

ПРОСЬБА

Раз писали мужики
До свого владыки:
«Архирею, — пишуть, — наш!
Ясний та великий!

Церква наша з давніх літ
Перейшла ні на-що.
Кілька є у нас святих —
Всі стали ледащо.

Матір-божа на дошках
Згорбилася, зігнулась,
Апостоли розійшлись,
А Варвара здулась.
Миколай від хробаків
Порожном узався;
Сам спаситель на вратах
Поздовж перенався.

Миколая нам позвол
Напово зробити,
Матір-божю з бовів
Клишцями забити;
Апостолів всіх у ряд
Дрючками зігнати;
Спасителя на вратах
Щоб на шпуги взяти.

А з Варварою уже
Нічого робити:
Коли вона здулась так,
То кажи закрити».

ВАРВАРА

Перепродав раз купець
Усе серед Бару,
І на продаж тільки мав
Одну Варвару.

Аж приходить наш мужик,
Шапку поправляє.
«Чи є у вас Миколай?»
У купця питає.

«Нету, братець, — каже той, —
Тільки зараз буде».
Та Варвару живо зняв,
Та й до халабуди.

І кисткою раз мазнув, —
І чаша закрилась,
Мазнув іще кілька раз, —
І митра вродилась.

Ще мазнув раз, — і обруч
Обвів наокола,
І бігцем до мужика:
«Вот тебе Микола».

Але мужик собі став,
Під боки узявся:
Як поглянув на лице —
Та й засміявся.

«Що Микола, то вже так!
Правдива Микола!..
Щоби тобі волосок!..
Вся борода гола!»

«Нешто хочеш баради?

І барада буде!»

І з Варварою мерщій

Знов до халабуди.

Вибігає, кругом глип, —

Мужика й ні пари!

А тут баба, як на злість,

Питає Варвари.

Прокляв купець мужика

І бабу до лиха;

Ставить образ на стілець,

Та й промовив стиха:

«Не требуй он баради,

(Ентакая харя!) —

І еще би била раз

З Миколи Варвара».

АХМЕТ III І ЗАПОРОЖЦІ

В літо тисяча шістьсоте,
В літо тее боже,
Прийшла грамота Ахмета
В наше Запорожжя:
«Я султан, син Магомета,
Внук бога одного,
Брат місяця-перекроя
І сонця самого,
Рицар сильний і могутий,
Краль над королями,
Восвода всього світа
І цар над царями,
Цар столиці Цареграду
І цар Македону,
Греків, сербів, молдаванів
І цар Вавілону,
Цар Подолі і Галича
І славного Криму,
Цар Єгипта і Ораби
І цар Русалиму,
Сторож гробу в Русалимі
І вашого бога...
Християн усіх на світі
Смуток і підмога —

Кажу вам усім козакам
Мені передатись,
А як ні, — добра від мене
Вам не сподіватись!»

Того ж року запорожці
Грамоту читали
І до вражого Ахмета
От що написали:

«Ти, султано, чортів сину,
Люципера брате,
Внуку гаспида самого
І чорте рогатий!

Такий ринчарю, що дідько
Тебе обкаляє,
А все військо твоє тільки
Теє пожирає;

Стравнику ти цареградський,
Півнику македонський,
Свині грецька, молдаванська,
Ковалю вавлонський!

Кате сербів і Подолі,
Попуго ти кримська,
Єгипетський ти свинарю,
Сово русалимська!

Ти — погана свинячая
Морда, не підмога,
І дурень ти, а не сторож
У нашого бога.

Не годен ти нас, хрещених,
І десь цілувати.
А не то, щоб Запорожжя
Під собою мати!

Ми землею і водою
Будем воюватись,
І тебе нам, бісів сину,
Нічого боятись.

Так тобі ми відвічась,
А року не знаєм,
Бо ми ваших календарів
В Січі не тримаєм.

Місяць наш — тепер на небі,
День — той самий, що у вас.
За цим словом, вражі турки,
Поцілуйте десь там нас!»

НІ ЗЛЕ, НІ ДОБРЕ

„Здоров, брате!» — «А, здоров!»

«Що ж ти так змінився?»

«А не диво, брате мій,

Бо я оженився!»

«Слава богу» — каже той. —

«Ні, не слава богу:

Моя жінка і бридка,

І крива на ногу».

«То зле, брате!» — каже той. —

«Ба ні, не зле, брате!

Бо за нею як чорт

Зробився багатий:

Славну хату збудував,

Ходив у дорогу...»

«Слава богу», — каже той. —

«Ні, не слава богу!

Воли згнили в Криму,

Додому вернувся —

Аж і хата у вогні,

І хати позбувся...»

«То зле, брате!» — «Ні, не зле!

Як хата горіла,

То і жінка там моя

В огні околіла».

БАЙКИ

«Бог з тобою, голубонько!» —
Став лис прикидатись:
«Та тепер вже, зозуленько,
Нічого боятись:

Вийшов указ з того світу,
Щоб мир був усюди,
Щоби мирно собі жили
І звірі і люди...»

А ворона розважає:

«Брешеш ти, мій враже!»
Далі кругом подивилась, —
Та лисові й каже:

«Та який же мир той буде
Та спокій між нами,
Коли онде йдуть до лісу
Стрільці із хортами!»

«Будь здорова, голубонько!»

«А то що? куда ти?»

«Та ж стрільців лихе надносить,
Треба утікати!..»

«А указ же з того світу,
Що про мир писали?»
«Може, вони ще указу
Того не читали.»

«Ну, не бійся ж, голубчику:

Я лиш так сказала;

Але вашого указу

І я не читала!..»

СТАРІЙ ВОВК

Ізнемігся старий вовк,
Ледве що плететься,
Аж з ягнятами вівця
На полі пасеться.
Приходить він до вівці,
Став на задні п'яти,
Просить собі на обід
Одного ягняти.

Та і каже, що: «Не дам,
Не мої ягнята,
А' от онде тато їх,
Попроси у тата!»

Пішов вовк до барана,
Став його блавати,
Щоби йому на обід
Ягня яке дати.

А той тільки вгору гоп!
Як тріснув рогами, —
Так старого й покотив
Догори ногами!

Підійнявся старий вовк,
Ледве що плететься,
А дивиться: із лошам
Кобила пасеться.

Підійшов він і туди,
Став на задні п'яти,
Просить собі на обід
В кобили лошати.

Тá і каже, що: «Не дам!
Не має лошатко,
А от, — каже, — на горі
Ходить його татко!»

Вовк до огера іде,
Став його благати,
Щоби йому на обід
Лоша теє дати.

А той каже йому: «Стій!
Пораджуюся мамі».
Обернувся, як кресне
Його копитами!

Аж на гони старигань
Полетів до лиха,
Покотився разів п'ять,
Підійнявся стиха.

Іде далі старий вовк,
Ледве що плететься,
Аж з пацятами свиня
На горі пасеться.

Іде, бідний, і туди,
Став на задні п'яти,
Просит собі на обід
Одного пацяти.

Тá і каже, що: «Не дам,
Не мої пацята,
А он, — каже, — попроси,
Коли хоч, у тата».

Іде вовк до кабана,
Став його благати,
Щоби йому, на обід
Поросятко дати.

А той його примостив
Задом над скалою,
Та спереду як турнув
Вовка головою!

То так бідний старигань
З гори й покачався...
І лежав він та й лежав,
Далі обізався:

«Оттак, — каже, — коли хоч
Щонебудь зробити,
То до батька не ходи
Поради просити!»

ПЕРЕКЛАДИ

ІГОР СІВЕРСЬКИЙ

(Заспівка)

Чи не гоже ж то нам буде
Словом давнім, брате,
Словом трудних оповідок
Пісню надпочати,
Пісню тому Ігореві,
Святослава сину,
Що водив колись на бійку
Храбрую дружину?
Та й початися тій пісні,
Як билина бає,
А не з думки, не з замислу.
Як Боян співає.
Бо Боян той, як кому лиш
За пісню береться.
То мислю по дереві
Так і розтечеться.
І ганяє сірим вовком
Через гори, яри,
І літає орлом сизим
Під самії хмари.
Лиш, бувало, усобиці
Давні спогадає,

Десять соколів на стадо
Лебедів пускає.
І котору лебідку
Сокіл дотикає,
Та лебідка попоряду
Пісню і співає:
То старому Ярославу,
То тому Мстиславу,
Що касожського Редедю
Зарізав на славу.
Або коли спогадас
Надавню годину,
То й красному Романові,
Святослава сину.
Не соколів на лебідок
Той Боян пускає:
То він пальці свої віщі
На струни спускає.
І на живі ті струни
Лиш пальці наскочуть,
То вони вже самі славу
Князям і бреньочуть.
Так пічнемо ж собі, брате,
Пісню ту співати
Від Владимира старого.
До Ігоря того,
Що закріпив собі разум
На буйній волі,
Що нагострив своє серце

Відвагою в полі;
А з відваги і дружину
Повів молодецьку
За рідную землю руську
В землю половецьку.

I. ВИГНА

1

Глянув Ігор проти сонця,
Сонце померкало,
І від нього ціле військо
Тьмою прикривало.
А він каже до дружини:
«Браття і дружино!
Лучче ж нам потятим бути,
Ніж в полоні гинуть!
А сядемо, милі браття,
На бистрії коні,
Подивимся, погуляєм
По синьому Доні!»

Спала князеві охота
Дону сконтувати;
І в запалі забув знам'я
І став промовляти:
«Хочу з вами, русинами,
Військом молодецьким,
Коп'є своє приломити
В полі половецькім.

Хочу в полі половецькім
Голову зложити,
Або Дону великого
Шеломом попити!»

О, Бояне, мій Бояне!
Старий соловію!
Пощебечи полки ції,
Бо я не умію.
Ти по дереві мисленім
Соловійком гравцї,
Ти до хмари і до неба
Думкою літаєш.
Ти сповів би враз і славу
І тодішнє горе,
Ти слїдив би за Трояном
Через яри-гори...
Скажи ж мені, як почати,
Подай мені руку!
Може, було так співати
Олегову внуку:
Не соколи через поле
Від вітру несуться,
Галичї стада до Дону
Великого б'ються.
Або, може, мій Бояне,
Велесовий внуче,
Може, було так почати,
Може, було б'лучче:

Іржать коні за Сулою;

В Києві весілля;
Трублять труби в Новім-граді,
Стяги край Путівля.
Ігор тільки Всеволода
Милого чекає...
Аж Всеволод прибуває,
Брату промовляє:
«Один ти мій, брате-світе!
Одна моя слава!
Та ж обидва ми, Ігору,
Сини Святослава!
Сідлай, брате, свої коні,
А мої готові,
Там у Курська осідлані
Стоять наготові.
А мої куряни жваві
І свідомі діти:
Вони в мене під трубами
Змаленьку вповиті,
Кінцем кон'я годовані,
Зросли у шеломі,
Путь-дорога їм відома,
Яри їм знакомі.
У них луки натягнуті
А тули відкриті,
У них шаблі ізострені
І кривлею змиті.
Самі скачуть серед поля
Як вовки криваві,

Шукаючи собі честі,
А князеві слави!»
І вступив могутий Ігор
В стремено ногою,
І поїхав з своїм військом
По чистому полю.
Сонце йому путь-дорогу
Тьмою заступає,
І ніч стогне і грізьбою
Птахів разбуджає.
І звірина серед степу
Свище, завиває,
І на дереві високім
Диво викликає.
І шле чутку на Помор'є,
Сулу і Суроже,
Волгу, Корсунь і до тебе,
Тьмутарканський боже.
І половці неготові
Дороги обрали,
І до Дону великого
Степом пробігали.
І скрипіли їх теліжки
В опівнічну пору,
Як лебеді, розпущені
По синьому морю...
Веде Ігор своє військо,
К Дону посліпає,
А біда його без часу

Птахів опасає,
Та й вовки в ярах подобно
Лиха виглядають,
І орли на кості клектом
Звірину екликають.
На червоні щити брешуть
Степові лисиці...
О, руськая земле, земле,
Ти вже на границі!
Довго-довго ніч смеркає,
Зоря-світ запала,
Мгла по полі розкотилась,
Поля покривала.
Заснув щебет соловійний,
Галки починають,
А русини серед поля
Міцно спочивають.
І все поле згородили
Своїми щитами,
Шукаючи собі честі,
І князеві слави.

Рано в п'ятницю русини
Половців нагнали
І полки їх погані
Прахом потоптали.
І розсипались стрілами

По вражому полю,
Красних дівок половецьких
Гнали у неволю.
Брали злото й паволоки,
Брали оксамити,
А лишкою мости собі
Почали мостити.
І мостили по болотах
Та по грузовинах
Опанчами, кожухами,
Зроччям половчина.
А червоний стяг і чілку,
Білу ю хоругву
І срібнеє стружкя — дали
Олегову внуку.

І Олега гніздо храбре
Подрімати сіло;
О, далеко ж воно, бідне,
В поле залетіло...
Ніби воно й не родилосьь
Само для обижи
Ні соколу, ні кречету,
Ні звірині хижій.
Ні соколу, ні кречету,
Ні орлову сину.
Ані тобі, чорний ворон,
Вражий половчину!
А Гзак уже сірим вовком
Вибігає в дому,

Кончак йому сліди править
К великому Дону.

На другий день дуже рано
Руські поглядають,
Аж кроваві в небі зорі
Світ оповідають.
Чорна туча іде з моря
І закрити хоче
Штири сонця; а по ній
Блискавка мигкоче.
Бути, бути цього ранку
Великому грому,
І дощеві йти стрілами
З великого Дону!

Тут то кон'ям приютатись,
Кон'ям молоденьким,
Тут то шаблям потріцати
В шеломи польвенькі
На цій річці, на Каялі,
В великого Дону!..
О руськая земле, земле,
Вертайся додому!..

Ото й вітер, внук Стрибога,
Замахав крилами
І на руське військо в моря
Повіяв стрілами.
І движить земля і стогне,
Ріки течуть мутно,
Порох поле покриває,

Стяги мають смутно.
Ідуть з Дону, ідуть з моря
Половецькі сили,
Зі всіх сторін Всеволода
Пошки обступили.
І бісові діти криком
Поле згородили,
А червоними щитами!
Руські згородили.

Закричали половчани,
Заїржали коні...
А ти, Туре Всеволоде,
Стоїш на бороні!
Ти на військо половецьке
Прикаєш стрілами,
Ти гримниш об їх шеломи
Стальними мечами.
Куди скочиш, де посвітиш
Шеломом блискучим,
Там голови половецькі
Валяться на кучі.
І шеломи оварьські
Щербаті валитись,
Бо у тебе, Всеволоде,
Стріли закапались...

Та які ж йому, браття,
Дорогії рани!
Він забув скиття і шани,
Чернігів коханий.

Забув звичай і обичай
І столицю ясну
І княгиню свою милу,
Глібовну прекрасну.

3

Були віки Троянові,
Літа Ярослав, Були бійки і Олега,
Сина Святослава,
Що мечем бувало тільки
Громи висікає
Та по цілій землі руській
Стріли розсіває;
Що бувало в Тьмуторкані
В стремено ступає,
А Ізяслав у Києві
Брязки вачуває, —
А Владимир Всеволодів,
Хоч сам не без духа,
У Чернігові щоранку
Затикає уха.
Тоді й самого Бориса,
Сина Вячеслава,
Привела на суд до себе
Олегова слава,
І поклала на зелену
Кінську паполому
За обижу Олегові,
Князю молодому.

Там і князя Ізяслава
Вони доконали,
І Святослик свого батька
Із тої Каяли
Повелів між коні взяти,
Між угорські змії,
І відвезти до Києва
До церкви Софії...

О, Олега Гориславця
Війни пам'ятались:
Тоді землі в усобицях
Росли й засівались,
І життя Дай-бога внука
В грималах губилось,
А за князів і їх людям
Віку вкоротилось.
Тоді рідко в землі руській
Орачі співали,
А частіше коло прувів
Ворони кричали,
Та ще галич лепетала
Та збирала діти,
Коли з ними на поживу
Хтіла полетіти.

Так то, люди! Були бійки,
Були в нас і смути,
Та такої, як це була —
Такої й не чути!
З рання світа до вечора,

З вечора до світа,
Летять стріли калені,
Як град серед літа,
Гримлять шаблі об шеломи,
Коп'я молодецькі
Трищать в полі мужоземнім.
В землі подовецькій.
Чорна земля під копитом
Як та рілля зрита,
Вся костями посіяна,
А кривлею злита.
Полягли там Всеволода
Полки головою
І по цій землі руській
Ізійшли тугою.

Що ж то мені зашуміло
Рано за горами?
Що ж то мені задзвеніло
Ще перед зорями?
То князь Ігор своє військо
В поле завертає,
Бо жаль йому Всеволода,
Що там погибав.
І билися день і другий,
І третій день бились.
Та в полудень — і Ігоря
Стяги повалились.
Тут то браття розлучились
З берега Каяли,

Тут для себе кровавого
Вина не дістали.
Тут лиш військо докінчило.
Сватів попоїло,
А само за руську землю
Положило тіло.
Никне трава жкалощами,
Листя ізсушилось,
І дерево небологом
До землі склонилось.

II. ТУГА

I

Не весела ж бо то браття,
Година настала:
Вже пустиня та повітря
Силу похрипала,
То в синах Дай-бога внука
Злибіда ожила
І на землю Троянову
Дивою ступила:
І лебіжними крилами
Розплескала море,
І у Дону плескаючи
Розбудила горе.
Розбудила врем'я тяжке,
Підійнялись фини,
А у князів на поганих
Усобиця гине,
Бо брат брату став казати:

«Це моє, мій брате!»
«І це моє, і то моє», —
Другий став казати.
І за мале як велике
Стали вимовляти,
І самі на себе стали
Гримало кувати.
А! погані зі всіх сторін
Звоїкали сили
І на рідну землю руську
Бідою ходили...

О, далеко ж зайшов сокіл
К морю птиці бити,
Та храброго вже Ігоря
Полку не воскресити.
Жля і Карна в руську землю
З крьком поскакали
І там в полум'ї червонім
Змагу вимивали.
І сплакались руські жони,
Стали голосити:
«Ой уже ж нам мужів милих
Мислю не змислити.
Ні мислю ізмислити,
Думою здумати,
Ні очима оглядати,
Ні гостинці брати,
Ані золота, ні срібла
Не пересипати!»

Застогнав бо вже і Київ
Жалем та тугою,
Зажурився і Чернігів
Напастю лихою,
Туга тяжка розіллалась,
Наробила жалю,
І печаль тече, жирує
По руському краю.
А князі усе на себе
Гримало кували,
А погані руську землю
Всюди обігали,
І збирали дань по білі
Від кожного двору,
І синяли добром руським
По синьому морю.
Бо тії два Святославці,
Дві храбрії сили,
Всеволод і храбрій Ігор
Кривду розбудили,
Котру батько їх київський
Приснав було тихо...

О, великий Святослав той
Був половцям лихо!
Він розпудив їх полками,
Стальними мечами,
Він на землю половецьку
Наступив ногами,
Притоптав горби високі

І яри глибокі,
Змутив ріки і озера,
Висушив потоки;
І Кобяка з лукомор'я
Вихром молодецьким
Він вихватив із залізних
Полків половецьких.
І попав Кобяк поганий
В Київ у столицю
В Святославові покої,
В князеву тридницю.
То ж то пімці і венеці,
Греки та морави
Князя Ігоря не хвалять,
Хвалять Святослава.
Того гудять, бо він стратив
Полки молодецькі
І руськеє злото вшивав
В ріки половецькі.
Ще й для себе молодого
Добув сідло нове,
Сів із свого золотого
В сідло кощійове.

2

Зажурилися забрала,
І весілля плаче,
І Святослав зажурився,
Смутний сон побачив.

«Снилось мені, став казати,
І виділи очі,
Що в Києві між горами
Спав я цієї ночі,
І що ви коло постелі
Тисові стали
І чорною наплогою
Мене одягали;
Що хтось мені вино черпав
Вино синє було,
І з тяжкою трутиною
Ізмішане було;
Що з порожніх черепашок
Женьчуг висипали
Мні на груди якісь люди
І мя милували;
Що в теремі злотоверхім
Стелю похитнуло,
І дошки самі стояли,
Сволока не було;
Що ворони ті бісові
Всю ніч-вечір грали
Та у Пліньська на болоні
Лісн оббивали..
А я шлю їх і не зішлю
На синєє море!..»
«Княже! — мовили бояри —
Ум забрало горе!
Це ж бо в тебе два соколи

Полетіло з хати,
З отня стола золотого
Щастя пошукати;
Пошукати Тьмутуркання,
Вернути додому
Або шоломом попиту
Великого Дону.
То вже крильця тих соколів
То вже припішали,
Тії крильця вже погані
Шаблями обтягли.
А самих їх опутали
В залізній пута,
Бо в день третій — пам'ятаєш,
Темно було тута,
Два червоних стовпи згасло,
Два сонця стемніло,
І молодих два місяці
З ними потемніло.
То Олега й Святослава
Тьма обволочила,
То й на річці, на Каялі,
Тьма світ перекрыла...

Горе, горе землі руській
Великеє дуже:
Розсипались половчани,
Як гніздо пардуже.
Розсипались, розліялись,
В морі затопили,

І їх буйство велике
Дає фіну сили.
І знеслася уже ганьба
І стала хвалою,
Уже й нужда підійнялась.
Тріснула на волю,
Уже й диво покотилось
По чистому полю.
І готські діві грають
По синьому морю
І по березі співають,
Руським золотом дзвонять;
Вихваляють врем'я Буса,
Земсту Шараконя,
І милують ту ю земсту,
Як дитину мати, —
А нам уже, нам, дружині,
Весілля не мати!»

3

Тоді Святослав великий
Сплакав за князями
І золоте слово мовив,
Змішане з сльозами:
«Ой, Ігорю, Всеволоде!
Сини мої милі!
Рано ж бо ви половецьку
Землю заквилили,
Рано землю ту мечами

Стали заквилати,
Рано, рано собі слави
Почали шукати.
Та не чесно ж бо ви, діти,
Ворога побили,
Та не чесно ж кров погану
По землі пролили!..
Знати, серце ваше храбре
У горні стоїлось,
Ще й до того у бусті
Само закалилось.
Закалилось, закувалось,
Діти мої милі!
Чь ж сивині мої срібній
Ще ви учинили?
Не виджу ж бо я ні власті,
Ані війська много,
Богатого та сильного,
Ярослава мого,
Мого брата Ярослава,
Що ходив війською
І з чернігівською биллю,
З биллю і чужою;
Із могутів і татранів
І із шелебірів,
Із топчаків і реугів,
І із голебірів,
Що без щита з захалаявком
Полки криком били

І в ірадіню собі славу
Не в дзвони дзвонили.
Та сказали ж ви: самі ми
Слави захотіли,
Передною самі візьмем,
Задню переділим...
Ой, Ігорю, Всеволоде!
Жаль мені вас, діти,
А чи ж диво мні старому
Та помолодіти?
Та же в літах саме й сокіл
Птиць високо гонить
І не дасть гнізда в обижу
З свої оборони.
Але княже зло настало,
Пособи не буде,
Тепер в нівеч обернулись
Години і люди!

Під шаблями половчанів
Кричать коло Ромен,
Володимир під ранами —
Всюди плач та гомін.
Туга князю Владимиру,
Глібовому сину!..
А ти, княже Всеволоде,
Прихильного кинув?
Чи ж не міг би ти здалека
Мислю пролетіти,
Отня стола золотого

Спасти, поглядіти?
Та же веслами ти можеш
Волгу розкрити,
Та же шеломом ти можеш
Весь Дон перелити!
Якби ти був, — одставили б
Половці погані:
Була б яга по ногаті,
Кощій по різані.
Та ж ти можеш і по суху
Стрілити по Дону!
Шереширами живими
Глібового дому!

А ти, Рюриче й Давиде!
Правнуки орлові!
Чи ж не ваші ж то шеломи
Пливали по крові?
Чи ж не ваша ж то дружина
Літає на волі,
Як ті тури пораняні
На чужому полі?
Вступіть, пани господарі,
В золотее стрем'я
За обижу половецьку,
За лихее врем'я,
І за рідну землю руську,
За Ігоря рани,
За буйного Святославця
Гримніть на поганих!

Ти, галицький Осьмомисле.
Княже Ярославе!
На золотім столі своїм
Ти сидиш у славі.
Підпер гори угорськії
Злізними полками,
Заступив путь королеві,
Звів Дунайські брами,
Кидаючи через хмари
Кремінь до Дунаю.
Наряджаючи по риках
Судна до Дунаю.
Твоя трізьба пролетіла
Помежи землями,
Ти Києву відмикаєш
Золотії брами.
З отня стола золотого
Острими стрілами
Ти стріляєш і салтанів
Десть там за морями.
Стріляй, княже Ярославе,
Кончака лихого,
Половчина поганого,
Кошця старого,
За рідную землю руську,
За Ігоря рани,
За буйного Святославця,
Стріляй його, пане!
А ти, княже буй Романе,
І ти, Местиславе!

У вас розум храбра думка
Заносить до слави,
І по славу, по кроваву,
Ви ходите сміло,
І високо ви плинете
В буйстві на діло,
Як той сокіл, що в повітрі
Крила розширяє,
Коли птицю в своїм буйстві
Замогти бажає.
Бо палорги в вас залізні,
Шеломи латинські,
Ними трісла земля ціла
І сторони финські:
І ятвяги й деремела,
Литва й половчани
Склали луки і голови
Під тими мечами..
Князі! князі! вже Ігорю
Сонце світ закрило,
І дерево небологом
Листя обронило,
І по Рсі і Сулі стали
Городи ділити,
А храброго вже Ігоря
Полку не воскресити..
Вас Дон, князі, зве до себе,
Кличе, щоб летіли
І храбрії Ольговичі

На бійку поспіли!
О Інгварю, Всеволоде,
Ви руськая слава!
І всі три ви шестокрильї
Гнізда Местислава!
Не побійним ви жеребом
Власть забрали в руки,
На що ж вам шеломи злоті,
Щити ляцькі й луки?
Загородіть, князі, поле
Кріпкими щитами,
Зачиніть ворота полю
Острими стрілами,
І заї рідну землю руську,
За Ігоря рани,
За буйного Святославця
Вийдіть на поганих!
Ідіть, князі! бо вже й Сула
Від половців стала
І не тече срібним струмом
До Переяслава.
Ба й Литва вже піднялася
На тих половчанів,
І Двина тече болотом
Під криком поганих.
Там один лиш син Васильків,
Ізяслав Полоцький,
Брязнув острими мечами
В шеломи литовські.

Він претріпав було славу
Дідові Всеславу.
Але і сам покотився
На траву кроваву,
Перекритий червоними
Вражими щитами,
Претріпаний литовськими
Острими мечами.
І поганий князь литовський
Підняв його з крові,
Скотив його на постелю
І до него мовив:
«Вже дружину твою, княже,
Птиці покривали
І червону кров полоцьку
Звірі полизали!»
Не було тут його брата,
Брата Брячислава.
Ні другого Всеволода
Коло Ізяслава.
Один душу жемчужною
Виронив із тіла
Через рану кроваву,
Злоте ожерілля,
І голоси діють жалем —
Зникнуло весілля,
Трублять труби городенські!
Княже Ярославе,
І усі ви князі внуки,

Плем'я ви Всеславе!
Вкладіть мені мережані,
Знизьте свої стяги.
Уже ж бо ви вискочили
Із дідньої слави:!
Бо своїми криволами
Ви погані стаї
Стали зводити на землю,
На руській краї,
На руськую свою землю,
На життя Всеслава,
Котрій і так від половців
Насил та неслава!

4

Всеслав собі на сьдьмому
Трояновім віку
Кинув жереб та й поїхав
По любую дівку.
І круками, не ногами
Підперся об коні,
І прискочив до Києва
В залізній броні,
І там собі тільки стружкам
Від коня свого
Дотикався до княжого
Стола золотого.
Від них скочив лютим звіром
В північній годині

З Білгорода, обісївся
Ще в тумані синім.
І візницями тяжкими
Та трирогачами
Відчинив іще до рання
Новгородські брами;
Розбив славу Ярославу,
Полив сухі ниви,
І їз Дудуток сірим вовком
Скочив до Немиги,
А в Немизі снопи стелють
Та все головами,
А молотять по головах
Стальними ціпами.
І на тої життя кладуть,
Решетами сіють
І живу ю душу з тіла
Лопатами вють.
І береги на Немизі
Низькі та кроваві
Не болотом посіяні, —
Руськими костями...

Всеслав було людей судить,
Князям раду радить,
А сам в очі сірим вовком
І надить і вадить.
З Києва до Тьмутарканя
Ще до кур доскочить,
Путь Хорсові великому

Вовком перескочить.
Тому в Полотськїм дзвонили,
Утреню в Софїї,
А він чував аж у Київ
Дзвони голосні.
Але дарма! В другім тілі,
Хоч і душа віща,
Та зазнає біди часто.
Як та і невїща,
І на його, може, долю.
Долю нещасливу,
Баян віщій і їзмислив
Приспівку правдиву:
«Не тра, каже, ні хитрому,
Ні горазду бути,
Бо і птиці гораздії
Суда не минути!»

О, стогнати руській землі,
Не час, не годину,
Спом'янувши князів перших,
Першую годину.
Не сил було пригвіздити
Владимира того
До кївських гір високих
Стола золотого.
І ото ж то тепер стали
Стяги та коруги:
Одні стяги Рурикові,
Давидові другі.

Но й Волиніцї носять роги,
Їм хоботи крають,
І їх коп'я на Дунаї
Славу їм співають.

III. ПОВОРИТ

1

Ярославни тихий голос
Незнакомий чує,
Зозулею рано-рано
Бідная воркує:

«Зозулею полечу я.
Каже, по Дунаї,
Обмочу рукав бобровий
На річці Каялі.
Вийму з князя молодого
Половецькі стріли
І утру кроваві рани
На змученім тілі!»

Ярославна рано плече
Дрібними сльозами,
У Путивлі на забралі
Воркує словами:

«Ой, вітре мій, каже, вітре!
Буйнее вітрило!
Чого ж ти, мій господине,
Вієш через силу?
Чого мечеш, чого гониш
Тії стріли финські

На легеньких своїх крилах
На милого військо?
А чи ж мало тобі хмари
Віяти на гори
Та кораблі колисати
На синьому морі?
Чого ж ти, мій господарю.

Ти моє весілля
По ковили степовому
Як порох розвіяв?»

Ярославна рано плаче
Дрібними сльозами,
У Путівлі на забрали
Воркує словами:

«Дніпре славний! пробив же ти

Камінні гори
Через землю половецьку
На синє море!
Милував же ти на собі
Живі та здорові
Святославові посади
В степи Кобякові;
Помилуй же мого мужа,
Дніпре-господине,
Щоб не слала сліз до нього
Я на море синє!»

Ярославна рано плаче
Дрібними сльозами,
У Путівлі на забрали

Воркує словами:

«Сонце моє золотєе,
Сонце моє ясне!
Всім ти, сонце, єси тепле,
Всім ти єси красне.
Чого ж лучі ті гарячі,
Ті пекучі дуже,
Ти пустило не на хмари,
А на військо муже?
І згагою серед поля
Луки їм спрагнуло,
І тугою на безводді
Тули їм заткнуло!»

2

Аж бризнуло синє море
Саме в опівночі,
Ідуть змроки туманами,
Закривають очі.
Ігореві бог путь каже
З неволі додому.
На руськую землю к огню
Столу золотому,
Позгасали ще з вечора
Вечірній зорі:
Ігор спить, не спить і чує,
Мислю мірять поле,
Мірять з Дону великого
До малого Донця.

Аж кінь заржав в опівночі,
Ще до схода сонця.
І Овлур там за рікою
Свиснув на степові,
Дає князю розуміти,
Що все наготові.
Але князю, знать, не бути,
Земля загуділа,
Застукала, загримала,
Трава зашуміла.
То вже вежі половецькі
З поля підіймались,
За Ігорем, за Овлуром
У погоню гнались.

А князь Ігор горнистаєм
К трістю підбігає,
Скочив гоголем на воду,
На коня владає;
З коня скочив босим вовком,
Побіг лугом Донця
І соколом під туманом
Летить до схід сонця,
І збиває сірі гуси,
Лебеді й тетеру
На голоднеє снідання,
Обід та вечерю.
Коли ж Ігор через стени
Соколом літає,
То Влур за ним сірим вовком

Ззаду підбігає.
І обидва студеную
Росу отрясали,
Бо обидва свої коні
Бистрі підірвали.

«Ой, Ігорю! — Донець каже, —
Не мал тобі слави.
Землі руської весілля,
Кончаку неслави!»

«О, Донче мій! — Ігор каже, —
Не мал тобі слава.
Що милував ти на хвилях
Сина Святослава:
Що стелив траву зелену
Понад берегами,
Одягав туманом теплим
Попід деревами.
Стеріг його ти гоголем
На воді при вітрі,
Чайками на бистрих струях,
Чернядлю в повітрі.
Чи ж не правда, каже, Стugna
Струю чудну має,
Бо чужі потоки зжерла,
Сама голодає.
І мутнії свої струї
Об корчі розтерла,
Молодому Ростиславу
Дніпра не відперла?»

Там на темнім тім березі
Мати Ростислава
Оплакала молодого
Сина Ростислава.
Там і квіти зажурились,
Жалобою вкрились,
І дерев'я із тугою
До землі склонились!

3

Не сороки ж то на полі
Вились, скреготали:
То їздили Гзак з Кончаком
І сліду шукали,
І ворони не каркали,
І галки замовкли,
Сороки не скреготали,
Полози лиш повзли.
А дятелі путь до річки
Тукотом справляють,
Соловії живим співом
Світ оповідають.

І мовить Гзак Кончакові:
«Ми жалю не маєм:
Коли сокіл в гніздо летить,
Соколича маєм,
Золоченими стрілами
Його розстріляєм!»
А до Гзака Кончак каже:

«Ми жалю не маєм:
Коли сокіл в гніздо летить,
То ми дівку маєм,
Опутаєм соколича
Та й жалю не маєм!»

І мовив Гзак Кончакові:
«Ой, брате, мій брате!
Коли його опутаєм,
Жалю будем мати.
Коли його опутаєм,
Осміють нас люди,
Бо не буде соколича
І дочки не буде!
Тоді стануть на Каялі
Нас і птиці бити
І у полі половецьким
Більше нам не жити!»

4

А пішло ж ходюче слово
Старого Бояна
І на жінку удовицю
Співака Когана,
Що жив колись у Олега
І у Святослава
І хвалив ім старе врем'я
Дда Ярослава:
«Тяжко тобі, і голово,
Без плечей стояти,

Але гірко й тобі, тіло,
Голови не мати!»
І як справді тілу важко
Без голови бути,
То так важко й землі руській
Без Ігоря бути.

Сонце світиться на небі,
Небо освітілось,
А князь Ігор в землі руській,
І все звеселилось.
І дівчата на Дунаї
Співають і в'ються,
І голоси через море
До Києва ллються.
Ігор іде Боричевим
У Київ на прощу
До святої матер-божі
В церкву Пирогощу.
Поклонився, помолився
І сів на посаді,
І городи всі веселі,
І сторони раді!

Приспівка

Колись то ми князям старим
Співали, мій брате!
А потому і молодим
Прийшлося заспівати.
Слава ж Ігорю, Веевлоду.

Синам Святослава!
Владимиру Ігоричу
І дружині слава!

Здорові ж ви, князі, будьте,
Здорова, дружино,
Що борється за християнів,
Що погани гинуть!
Нехай гинуть поганії,
Як у воду камінь!
Зате буде князям слава,
А дружині амінь.

ЧОРНИЙ КОЛІР

(З польського)

Щоб співати колір чорний,
Дала-сь голос твій.
І тобі їдній покорний
Я співаю колір чорний,
Бо то колір мій!

Сумне моє життя було,
Як і колір той!..
Як згадаю то, що було,
То, що було й не минуло, —
Вмиюся сльозой!..

І тепер я сиротою, —
То певная річ!
Нема серденьку покою,
Воно сумне, як порою
Осінняя ніч...

І чекає життя чорне
Сироту мене;
Бо як мила не пригорне,
Як згадаю, життя чорне
Як смерть не мине.

І при гробі не заплаче
Ніхто в чужині,
Хіба чорний крук закриче,
Чорна хмаронька заплаче
Дощем по мені.

Тяжко, тяжко, що на гробі
До судного дня
Не прийде ніхто в жалобі,
Не подумає на гробі,
Хіба ніч ідна.

ЗОЗУЛЯ

(З польського)

На Поділля з України
Зозуленька прилітала.
Прилітала і жувала —
Вона ж мене зчарувала.

Рветься серце до дівчини,
До дівчини з України,
Рветься серце, розпукає,
Як за нюю спогадає...

Зозуленько, голубонько!
Нащо ж було прилітати?
Прилітати, чарувати
І на сльози покидати?

Ти у ньєнки-голубочки
Рвеш квітки, плетеш віночки;
А я, бідний сиротина,
Засихаю, як билина!..

Ой, зіронько, що із неба
Поглядаєш в Україні,
Ти скажи, скажи дівчині,
Чого мому серцю треба!..

Розкажи, що я горюю
І що в крику, шуму, гуку
Я їдно лиш тільки чую,
Їдно чую: ку-ку, ку-ку!..

По тім небі, дівчинонько,
Полети, лети, зіронько!
Лети, лети, голубонько,
По тім небі, дівчинонько,

Та дівчина не вертає:
Ї мала Україна,
Ї інший привортає...
Ох, невдячна дівчина!

ЛАСТІВКА

(З Ленартовича)

Йде дівчина-сиротина,
Тяженко здихає,
А ластівка понад нею
Кругами літає;
І літає, і щечебе,
Понад нею в'ється,
Мало-мало крилечками
У коси не б'ється.
«Чого в'єшся, чого б'єшся?
Покинь мене, моя пташко,
Покинь мене, моя пташко,
Бо й тає мені важко!».
«Не покину, не покину,
А буду літати:
Буду тобі за братика
Твого щечетати;
Бо твій братик що день божий
Плаче у темниці: —
Навідайся, мила пташко,
До мої сестриці:
Чи ще вона свого брата
Добром споминає?
Чи ще вона по братові
Сльози проливає?»

НІЧ-У-НІЧ

(З Бранка Радичева)

Кому мило сине море,
Кому милий місяць, зорі;
Мені мила моя річка,
Мені мила темна нічка.

Я щоночі йду до річки,
Беру човен невеличкий,
Молод весла підіймаю,
На той беріг поспішаю.

Вода пінить, човен плине,
Допливає середини,
Страшні хвилі, страшні кручі...
Допоможи, всемогучий!

Вода пінить, човен крає —
Через хвилі пробігає;
Ще раз руки підіймаю,
До берега допливаю.

І на беріг живо скачу,
І здалека дівча бачу,

І потиху йду на гору
До милої мої двору.

Близько двору коло плота
Поглядаю на ворота:
У воротях, як калина,
Моя любая дівчина.

Сонце, живо ж опускайся!
Живо, нічко, підіймайся!
Живо, мила, йди до хати!
Годі мене виглядати!

СНИ

(Череснів)

Стоїть сосна одинока
На голій вершині
І під снігом, на півночі,
Сниться сиротині
Все полудень ясний, теплий,
Долина глибока
Та джерела живучі,
Та пальма висока.

П Р И М І Т К И

БАЛАДИ

Розмай (Примушене кохання). Вперше опубліковано акад. А. Ю. Кримським в журналі «Зоря». 1895 р., № 19, стор. 364—366. Дата написання твору — 2—4-I—1854 р.

ЛІРИКА

Сиротина я безродний. Вперше опубліковано акад. А. Ю. Кримським в журналі «Зоря». 1895 р., № 17, стор. 336. Дата написання твору — 4-V—1852 р.

Ти не моя. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1893 р., № 2, стор. 29. Дата написання твору — 19-II—1854 р.

Не дивуйтесь, добрі люди... Вперше опубліковано акад. А. Ю. Кримським в журналі «Зоря». 1895 р., № 19, стор. 366. Дата написання твору — 29-VI—1854 р.

Повій, вітре, на Україну... Вперше надруковано в журналі «Основа» за підписом «Подоланин Ст. Руданський», 1861 р., січень, стор. 95—96. Дата написання твору — 24-VI—1856 р.

Могила. Вперше надруковано в «Календарі т-ва «Просвіта» на 1884 р.» (Львів, 1883). Дата написання твору — 25-VIII—1857 р.

Над колискою. Вперше надруковано в журналі «Зоря» під заголовком «Пісня кріпачки над дитиною». 1886 р., № 2, стор. 26. До тек-

сту пісні редакція (І. Франко) додала: «Гарну цю пісню, важний причиною для пізнання поетичної творчості покійника Руданського, одержали ми од вельможного Бориса Познанського, переписану з пам'яті».

Вдруге за автографом твір надрукований в журналі «Зоря». 1893 р., № 4, стор. 66. Дата написання твору — 25-VIII—1857 р.

Серенада. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1893 р., № 2, стор. 30. Дата написання твору — 17-X—1857 р.

Ой, чому ти не літаєш... Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1893 р., № 4, стор. 66. Дата написання твору — 17-X—1857 р.

Пісня Хмельницького. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1893 р., № 4, стор. 67. Дата написання твору — 7-X—1857 р.

Хлопці-молодці. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1893 р., № 6, стор. 113. Дата написання твору — 1-I—1858 р.

Студент. Вперше опубліковано акад. А. Ю. Кримським в журналі «Зоря». 1896 р., № 16, стор. 306. Дата написання твору — 12-I—1858 р.

Калино-малино. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1893 р., № 6, стор. 114. Дата написання твору — 17-II—1858 р.

Голубонько-дівчинонько. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1893 р., № 6, стор. 113—114. Дата написання твору — 25-IV—1858 р.

Козаче-голубче. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1893 р., № 2, стор. 30. Дата написання твору — 29-X—1858 р.

«Не згадаю гадки... Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1893 р., № 2, стор. 29. Дата написання твору — 4-XI—1858 р.

Ой, вийду я у садочок... Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1893 р., № 2, стор. 29. Дата написання твору — 7-VII—1859 р.

До моїх дум. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1893 р., № 1, стор. 9. Дата написання твору — 10-VII—1859 р.

Полюби мене. Вперше надруковано в збірці «Співомовки» (Київ, 1880), стор. 33—34. Дата написання твору — 26-IX—1859 р.

Гей, бики. Вперше надруковано в журналі «Основа». 1861 р., січень, стор. 95. Перший рядок замість «бики» — «воли». Вірш був поданий за підписом «Подоланин Ст. Руданський». Дата написання твору — 13-X—1859 р.

До дуба. Вперше надруковано в збірці «Співомовки» (Київ, 1880) під заголовком «Нехай гнеться лоза», стор. 22—24. Дата написання твору — 16-X—1859 р.

Голе, голе мое поле... Вперше надруковано в збірці «Співомовки» (Київ, 1880), стор. 25—26. Дата написання твору — 15-VIII—1860 р.

Згадай мене, мила... Вперше надруковано в збірці «Співомовки» (Київ, 1880), стор. 33—34. Дата написання твору — 26-IX—1859 р.

Наука. Вперше надруковано в журналі «Правда» (Львів) під заголовком «Дочекався я свого святонька...». 1874 р., № 4 (березень), стор. 145—146. Дата написання твору — 16-VIII—1860 р.

П'яниця. Вперше надруковано в журналі «Основа» під заголовком «Не кидай мене, моя чарочка» і за підписом «Подоланин Ст. Руданський». 1861 р., лютий, стор. 49—51. Дата написання твору — 16-VIII—1860 р.

Моя смерть. Вперше надруковано в збірці «Співомовки» (Київ, 1880), стор. 11—14. Дата написання твору — 17-VIII—1860 р.

ГУМОРЕСКИ - СПІВОМОВКИ

Гуменний. Вперше опубліковано Ів. Франком у журналі «Зоря». 1886 р., № 22, стор. 363—364. Дата написання твору — 18-X—1857 р.

Засідатель. Вперше надруковано, як фольклорний твір у збірці М. П. Драгоманова «Нові українські пісні про громадські справи». Женева, 1881 р., стор. 81. Дата написання твору — 18-X—1857 р.

Добре торгувалось. Вперше опубліковано Ів. Франком у журналі «Зоря». 1886 р., № 13—14, стор. 221—222. Дата написання твору — 29-X—1858 р.

По чому дурні? Вперше опубліковано Ів. Франком у журналі «Зоря». 1886 р., № 19, стор. 313. Дата написання твору — 29-X—1857 р.

Запорожці у короля. Вперше опубліковано Ів. Франком у журналі «Зоря». 1886 р., № 13—14, стор. 220—221. Дата написання твору — 15-IV—1858 р.

Пані Іван в дорозі. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1894 р., № 1, стор. 10—11. Дата написання твору — 16-IV—1858 р.

Піп на пущі. Вперше надруковано в

«Творах» С. Руданського, т. I, стор. 150. Дата написання твору — 17-IV—1858 р.

Піп з кропилом. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1895 р., № 9. Дата написання твору — 17-IV—1858 р.

Чи далеко до Києва?. Вперше опубліковано І. Франком у журналі «Зоря». 1886 р., № 11, стор. 181. Дата написання твору—1858 р.

Треба всюди приятеля. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1894 р., № 4, стор. 81. Дата написання твору — 18-IV—1858 р.

Еге, гай. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1894 р., № 8, стор. 180. Дата написання твору — 6-II—1859 р.

Аби душа чиста. Вперше опубліковано Ів. Франком у журналі «Зоря». 1886 р., № 12, стор. 200. Дата написання твору — 6-II—1859 р.

Свиня-свиню. Вперше опубліковано І. Франком у журналі «Зоря». 1886 р., № 15 — 16, стор. 254. Дата написання твору—8-II—1859 р.

Немоїноги. Вперше опубліковано Ів. Франком у журналі «Зоря». 1886 р., № 17, стор. 278. Дата написання твору — 8-II—1859 р.

Набожний ксьондз. Вперше надруковано в «Творах» Ст. Руданського (Львів), т. I, стор. 164. Дата написання твору — 27-II—1859 р.

Піп і ксьондз. Вперше надруковано в «Творах» С. Руданського (Львів, 1913 р.), т. II, стор. 212. Дата написання твору — 27-II—1859 р.

Мазурна сповіді. Вперше надруковано в «Творах» С. Руданського (Львів). 1897 р., стор. 86.

Мазур у болоті. Вперше надруковано в журналі «Киевская Старина». 1882 р., червень, стор. 556. Дата написання твору — 27-II—1852 р.

Лист. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1894 р., № 1, стор. 10. Дата написання твору — I-III—1859 р.

Жалібний дяк. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1894 р., № 11, стор. 253. Дата написання твору — 12-V—1859 р.

Привітання. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1896 р., № 19, стор. 365. Дата написання твору — 10-VI—1859 р.

Ви, пан-отче. (Хто святив?) Вперше надруковано в «Творах» С. Руданського (Львів), т. I, стор. 158.

Там її кінець. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1895 р., № 10, стор. 191. Дата написання твору — 11-VI—1859 р.

Мало не ригаю. Вперше надруковано в «Творах» С. Руданського (Львів, 1897 р.), т. III, стор. 94. Дата написання твору — 11-VI—1859 р.

Горох. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1896 р., № 19, стор. 364. Дата написання твору — 12-VI—1859 р.

Божі птиці. Вперше надруковано в журналі «Зоря», 1896 р., № 19, стор. 364. Дата написання твору — 14-VI—1859 р.

Просьба. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1896 р., № 19, стор. 366. Дата написання твору — 14-VI—1859 р.

Варвара. Вперше надруковано в журналі

«Правда» (Львів). 1892 р., № 5, стор. 290. Дата написання твору — 21-VI—1859 р.

Ахмет Шізапорожці. Вперше надруковано в журналі «Правда». 1892, № 5, травень, стор. 289—292. Це літературна обробка сатиричної пам'ятки XIV ст. Відомий російський художник І. Ю. Рєпін намалював на цю ж тему картину «Запорожці» (1878—1891 рр.). Дата написання твору — 29-VI—1859 р.

Ні зле, ні добре. Вперше надруковано в збірці «Співомовки» (Київ, 1880), стор. 58—59. Дата написання твору — 17-X—1859 р.

БАЙКИ

Ворона і лис. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1894 р., № 14, стор. 322. Дата написання твору — 12-V—1859 р.

Старий вовк. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1894 р., № 20, стор. 439.

ПЕРЕКЛАДИ

Чорний колір. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1893 р., стор. 29. Дата перекладу твору — 18-III—1854 р.

Зозуля. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1893 р., № 2, стор. 30. Дата перекладу твору — 16-I—1856 р.

Ігор Сіверський. Вперше надруковано в журналі «Зоря». 1896 р., № 15, стор. 296—298. Дата перекладу твору — 7—9-II—1860 р.

Ластівка. Вперше надруковано в журналі

«Основа» за підписом «Подоянин Ст. Руданський». 1861 р., лютий, стор. 52—53. Орієнтовна дата написання твору — 1861 р. Бранко Радичевич — один з найвидатніших сербських поетів (1824—1853).

Ніч-у-ніч. Вперше надруковано в журналі «Основа» за підписом «Подоянин Ст. Руданський». 1861 р., стор. 52—53. Орієнтовна дата написання твору — 1861 р. Бранко Радичевич один з найвидатніших сербських поетів (1824—1853).

Сни. Вперше надруковано в журналі «Основа» за підписом «Ст. Руданський», серпень, стор. 32. Орієнтовна дата написання твору — 1861 р. Це переклад з твору російського поета М. Ю. Лермонтова, який в свою чергу перекладав його з Гете „Ein Fichtbaum steht einsam“.

ЗМІСТ

С. В. Руданський 5

БАЛАДИ

Розмай (Примушене кохання) 21

ЛІРИКА

Сиротина я безродний	31
Ти не моя	32
Не дивуйтесь, добрі люди...	33
Повій, вітре, на Україну	35
Могла	37
Над колиською	40
Серенада	44
Ой, чому ти не літаєш...	45
Пісня Хмельницького	47
Хлопці-молодці	49
Студент	51
Кашно-малино	53
Голубоцько-дівчиноцько	56
Козаче, голубче...	58
Не згадаю гадки...	60
Ой, вижду я у садочок...	62
До моїх дум	64
Полюби мене	66
Гей, бики	68
До дуба	70

Голе, голе мое поле...	73
Зведа мене не біда...	75
Згадай мене, мила...	76
Наука	78
П'яниця	83
Моя смерть	86

ГУМОРЕСКИ - СПІВОМОВКИ

Гуменний	91
Засідатель	93
Добре торгувалось	94
По чому дурні?	96
Запорожці у короля	97
Пан і Іван в дорозі	99
Піп на пущі	105
Піп з кропизом	107
Чи далеко до Києва?	109
Треба всюди приятеля	110
Еге, гай	111
Аби душа чиста	112
Свиня — свинєю	113
Не мої ноги	114
Набожний ксьондз	115
Піп і ксьондз	116
Мазур на сповіді	117
Мазур у болоті	118
Чист	119
Жалібний дяк	120
Привітання	121
Ви, пан-отче (Хто святив?)	122
Там її кінець	123
Мало не ригаю	124
Горох	125

